

**VERSLAG OVER DE CONJUNCTUURONTWIKKELING IN DE PAPIER- EN
GRAFISCHE INDUSTRIE IN HET JAAR 2009 EN VOORUITZICHTEN
VOOR DE EERSTE TWEE KWARTALEN VAN 2010**

Contactpersoon:
Celine.mouffe@ccecrb.fgov.be

Inhoud

1	Conjunctuuranalyse.....	3
1.1	Algemeen overzicht en vooruitzichten.....	3
1.2	Internationale context van de papier- en de grafische sector	7
1.2.1	De eigenlijke papierindustrie	7
1.2.2	De grafische sector en de uitgeverijen	10
2	Gedetailleerde en cijfermatige analyse van de conjunctuur in de papier- en de grafische sector, meer bepaald in België	13
2.1	Ontwikkeling van de prijzen voor pulp en papier en van de producentenprijzen	13
2.1.1	Pulpprijzen	13
2.1.2	Oud papier	15
2.1.3	Papierprijzen	16
2.2	Conjunctuurbarometer van de Nationale Bank van België	19
2.3	Omzet	20
2.4	Productie	21
2.5	Investerings.....	23
2.6	Buitenlandse handel.....	25
2.7	Werkgelegenheid	27
3	Bibliografie	31

1 Conjunctuuranalyse

1.1 Algemeen overzicht en vooruitzichten

Op wereldniveau

De afgelopen maanden ziet het ernaar uit dat alle indicatoren van de wereldeconomie enigszins aan de beterhand zijn. Het IMF¹ heeft zijn vooruitzichten in april opwaarts herzien (4,25%). Andere deskundigen gaan eerder uit van 3,9%.

Vooraf de groeilanden brengen het er goed van af en hoewel ook zij door de crisis werden getroffen, herstellen ze zich gemakkelijker en zullen zij de mondiale groei ondersteunen. Volgens het IMF zou China kunnen rekenen op een groei van 10% in 2010. Bovendien trekken de groeivoorzichten en de interessante wisselkoersen van de groeilanden kapitaal aan en vergemakkelijken ze de financiering van deze landen. Op middellange termijn moet evenwel worden opgelet voor speculatiebellen in deze landen. De eerste tekenen van herstel in de Verenigde Staten voeden de hoop op een degelijke groei tussen 2,5% en 3,1% dit jaar. Europa werd daarentegen zwaarder getroffen door de crisis en zou een groei van ongeveer 0,9% halen. De Verenigde Staten herstellen zich makkelijker en sneller dan Europa en mogen de hoop koesteren tegen het einde van 2010 opnieuw een niveau van economische activiteit te bereiken dat vergelijkbaar is met het peil van voor de crisis en de werkloosheid te zien teruglopen. Europa zal hiervoor allicht geduld moeten oefenen tot ten vroegste 2012.

Het herstel zal echter langzaam op gang komen. De aard en de precieze omvang van de negatieve macro-economische effecten op lange termijn, die de groei van vele landen wellicht zullen aantasten, zijn nog niet echt meetbaar. Wel is nu al duidelijk dat de begrotingstekorten van de landen – die werden veroorzaakt door de financiële reddingsoperaties tijdens de crisis - enorm zijn en bijzondere besparingsinspanningen zullen vergen. Bovendien zullen de staten die diep in de geldbeugel hebben moeten tasten om faillissementen bij de banken te vermijden, de kosten van de recessie moeten dekken. De landen die hun overheidsschuld zagen oplopen, staan nu voor de keuze: ofwel nemen ze bijkomende stimuleringsmaatregelen (Duitsland en de Verenigde Staten bv. hebben hiervoor gekozen), ofwel voeren ze een streng begrotingsbeleid (dat doen bv. Griekenland, Ierland, Spanje, Italië, Frankrijk enz.). Het IMF pleit voor schuldbeheersing om te vermijden dat de activiteit gaat tanen, maar andere deskundigen zijn van oordeel dat een te restrictief begrotingsbeleid de economische opleving in feite in de kiem zou kunnen smoren. Het gevaar voor een “double dip” doemt op aan de einder, zoals ook het risico bestaat dat men in een nieuwe wereldwijde crisis verzinkt die, als ze plaatsvindt, nog veel harder zal toeslaan dan de eerste crisis, gelet op de begrotingstekorten van de staten.

In maart 2010 heeft de heer Strauss-Kahn, directeur-generaal van het IMF, een groeiopleving aangekondigd in de Verenigde Staten – hoewel de werkgelegenheidsgraad er niet op peil is – en in Azië. Volgens hem moet aandacht worden besteed aan de gebrekkige macro-economische evenwichten, die op termijn opnieuw voor moeilijkheden zouden kunnen zorgen en zelfs nieuwe crisissen kunnen veroorzaken, bv. het handelsoverschot van China (hoewel de binnenlandse vraag toeneemt en de uitvoer achteruitgaat, wat ertoe lijkt te leiden dat zijn economie naar een nieuw evenwicht toegroeit) en de Amerikaanse gezinsschuld.

¹ IMF, *PERSPECTIVES DE L'ÉCONOMIE MONDIALE*, april 2010, kan worden gedownload via de volgende link: <http://www.imf.org/external/french/pubs/ft/weo/2010/01/pdf/textif.pdf>

De problemen van de financiële sector die de crisis van 2007-2008 hebben ontketend zijn nog niet opgelost. Op mondiaal niveau wordt onderhandeld om de financiële markten te versterken en gezond te maken en om de risico's te beperken en beter in te dekken, opdat de omstandigheden die hebben geleid tot de crisis zich niet meer kunnen voordoen. De G20 twijfelt tussen een bankentaks (tegen een vast tarief, dat de risico's die de bankinstellingen nemen en de eventuele impact ervan op het "systeemrisico" zou weerspiegelen) en een taks op de financiële transacties (vergelijkbaar met de Tobin-taks). Het IMF is in zijn rapport van april 2010 eerder gewonnen voor een bankentaks (voor de financiering van crisispreventiemechanismen of eventueel voor een reddingsfonds voor de banken), terwijl heel wat critici de stelling poneren dat een dergelijke taks de financiële activiteiten in de richting van de "hedge funds" zou stuwten, wat de systeemrisico's zou verhogen.

Nu al zijn de kredietverleningsmaatregelen drastisch en raken sommige ondernemingen moeilijk aan fondsen om de nodige investeringen voor hun activiteiten te kunnen uitvoeren. De komende maanden zal deze situatie er niet op verbeteren. Op termijn zullen de rentevoeten immers wellicht stijgen onder druk van de enorme overheidsschulden (aangezien het kredietaanbod in het licht van de risico's beperkt zal zijn) en remmend werken voor bepaalde investeringen van de ondernemingen die noodzakelijk blijken om hun marktaandeel te behouden of om het hoofd te bieden aan de vraag wanneer de economie weer opveert. De rentestijging is echter een delicate ingreep, die geleidelijk moet worden doorgevoerd als men geen recessie wil veroorzaken. De banken mogen hun optreden echter ook niet al te lang uitstellen, om dreigende inflatie voor te zijn.

Bovendien zal het monetaire beleid restrictiever moeten worden. De hele uitdaging van de staten zal erin bestaan de geldmassa te verkleinen zonder de economie in moeilijkheden te brengen, d.w.z. het geld dat in pure speculatie omgaat (via regelgeving ? een gepaste fiscaliteit ? het blijft een open vraag) en niet het geld dat betrekking heeft op de zgn. reële economie.

Ten slotte zetten de onzekerheid die over de internationale economische context heerst en de vrees voor werkloosheid de gezinnen aan tot sparen, en dus tot minder consumeren, wat niet bevorderlijk is om de economische activiteit te ondersteunen.

De recente gebeurtenissen i.v.m. de economische en financiële stabiliteit van de eurozone heeft de markten, die heftig reageren op elk teken dat de zakenwereld of de politieke wereld hun uitstuurt, niet bepaald gerustgesteld.

Op Europees niveau

Volgens Eurostat was de groei in Europa in het derde en het vierde kwartaal van 2009 lager dan verwacht, nl. resp. +0,4% en +0,1%.

In maart 2010 was directeur-generaal van het IMF Strauss-Kahn van oordeel dat Europa nog niet van de crisis is verlost: het herstel zal maar langzaam optreden en zal precair blijven. De groei moet immers nog door de overheid worden ondersteund want het risico van een « double dip » zou de economie weer in het slop kunnen duwen. Bovendien heeft de werkloosheid haar piek nog niet bereikt en valt een stijging van de structurele werkloosheid te vrezen, wat het verbruik zou kunnen afremmen, en tonen de banken zich weinig bereid om kredieten te verlenen; dit alles brengt de investeringen schade toe.

Op termijn zal ook het monetaire beleid restrictiever moeten zijn om de macro-economische evenwichten te handhaven, gelet op de al te overvloedige liquiditeiten op de markt. Zodra de opleving wat steviger zal zijn en bevestiging krijgt, zal de Europese Centrale Bank haar leidende rentevoet moeten verhogen. Maar voor 2010 achten de analisten het raadzamer de groei en de werkgelegenheid

te blijven ondersteunen. De Centrale Bank zal haar rentevoeten dit jaar allicht niet optrekken: ze heeft haar belangrijkste leidende rentevoet in principe tot einde 2010 vastgeklit op 1%.

Hoe dan ook, de staten zullen bijzonder waakzaam moeten zijn voor de manier en het moment waarop de rentevoeten zullen stijgen. Als dat te snel gebeurt, bestaat het gevaar dat een recessie optreedt; als de stijging er te laat komt, zou de inflatie de kop kunnen opsteken. (Momenteel is de inflatie – excl. de energie- en voedselprijzen, die meer aan internationale speculatie onderhevig zijn – onder controle²). De rentestijging zal ook een probleem zijn voor de overheidsfinanciën, waarvan de schuldenlast fors zal verzwaren, en zal mogelijk bepaalde bedrijfsinvesteringen afremmen, die nochtans noodzakelijk blijken om hun marktaandeel te behouden of om aan de vraag te kunnen voldoen wanneer de economie weer aantrekt. De kmo's en de minder betrouwbare kredietnemers zullen de slachtoffers zijn van de bijkomende spanningen die de financiering door de banken zal ondergaan als gevolg van de rentestijgingen. Voor de staten die een restrictiever monetair beleid gaan voeren, zal het er op aan komen de geldmassa te beperken zonder de economie hieronder te laten lijden.

Ondertussen kreeg de eurozone te kampen met een ernstige geloofwaardigheids crisis, die verband houdt met de vermoedens van insolventie van sommige lidstaten, waaronder Griekenland. De begrotingsproblemen van de lidstaten beschadigen het vertrouwen in hun financiële gezondheid en stuwen de langetermijnrentevoeten naar boven toe. Ierland is tot een drastische sanering van zijn financiën overgegaan en heeft daartoe pijnlijke maatregelen getroffen. Griekenland ligt sinds maart-april onder vuur op de obligatiemarkten, die angstig reageren op zijn insolventie als gevolg van een enorme overheidsschuld, die gepaard gaat met een ernstig competitiviteitsprobleem, en heeft in mei 2010 van een Europese lening gebruik moeten maken om aan de aflopende termijnen van een deel van zijn schulden het hoofd te kunnen bieden. Griekenland heeft van de andere landen van de eurozone aanzienlijke financiële steun gekregen, om te vermijden dat de crisis als een olievlek uitdijt en zich over gans Europa verspreidt. Desondanks zouden de problemen van Griekenland zich opnieuw kunnen voordoen in Portugal (dat zich sinds april in het oog van de storm bevindt), in Spanje (enorme beursdalingen op 4 mei), in Italië en zelfs in het Verenigd Koninkrijk, ook een land dat de ratingbureaus – terecht of onterecht – argwanend beginnen te bekijken. De uiterst moeilijke situatie waar Griekenland voor staat, doet vrezen voor een algemene crisis van de soevereine schuld in de eurozone. De beurzen kloppen af in het rood. De euro haalt zijn laagste niveau t.o.v. de dollar (1,22 eind mei 2010) sinds maart 2009. Iedereen is ervoor beducht dat een kettingreactie de stabiliteit van het Europese en internationale financiële systeem in gevaar brengt.

Er rijzen vragen over de toekomst van de eurozone, die nu gedestabiliseerd raakt. De markten raken in paniek en tal van waarnemers stellen zich, in navolging van Nobelprijswinnaar voor economie Joseph Stiglitz, luidop vragen over het einde van de euro. (bron: Euractiv.fr)

In het algemeen verergert het probleem van de vergrijzing van de bevolking in Europa bovendien op structurele wijze het probleem van de financiële leefbaarheid van de staten.

Volgens Euractiv houdt de kredietcrisis in Europa aan, ondanks de opleving van de groei. Tal van ondernemingen zijn verplicht de boeken te sluiten wegens een gebrek aan fondsen om te investeren in hun activiteit. De Europese Investeringsbank (EIB) heeft besloten tot in 2011 enkele liquiditeiten te injecteren in de kmo's, omdat de banken er vaak afkerig tegenover staan hun kapitaal te lenen.

² Volgens Eurostat stijgt de jaarlijkse inflatie in de eurozone lichtjes tot 1,4% (Mededeling nr. 52/2010 van 16 april 2010)

De situatie zal er wellicht op korte termijn niet op verbeteren, aangezien de interbancaire leningen opnieuw worden bevroren uit angst voor een nieuwe financiële crisis indien Europa er niet in slaagt de markten gerust te stellen over zijn lot. De – vooral Franse en Duitse – banken zijn immers grotendeels in het bezit van de obligaties die worden uitgebracht door staten als Griekenland, waarvan men het vermogen om hun schulden af te lossen in twijfel trekt. In afwachting spelen de andere banken op veilig en staan ze huiverig tegenover het toekennen van leningen aan hun confraters, die potentieel verveeld zitten met deze “toxische” obligaties.

Op Belgisch niveau

Afgezien van de hierboven beschreven problemen die de andere Europese landen treffen (toenemende overheidsschuld, uiteenvallen van de eurozone enz.), dreigen de enorme politieke problemen in België (op 26 april 2010 heeft de Koning het ontslag van de regering aanvaard en op 13 juni vinden nieuwe verkiezingen plaats) de financiële gezondheid van België te beschadigen en wantrouwen van de markten jegens België in de hand te werken.

Wegens de crisis en de herstelplannen en de economische maatregelen om de banken te ondersteunen of te redden, bedraagt het tekort op de Belgische begroting 5,9% van het bbp in 2009 en zal het in 2010 allicht van dezelfde grootteorde zijn. De belastingontvangsten zijn immers fors gedaald (-8,6% door de daling van de bijdragen en van de btw-inkomsten), terwijl de uitgaven zijn gestegen (werkloosheidsuitkeringen enz.). De Belgische overheidsschuld, die thans 97%³ van het bbp bedraagt, zal dit jaar allicht oplopen tot 100%. Dit is een voorbode voor aanzienlijke besparingsmaatregelen in de toekomst. Bovendien zullen de rentevoeten in een relatief nabije toekomst weer moeten stijgen (cf. uitleg hierboven), wat de rentelasten op de schuld nog zal verzwaren. De kans bestaat dat het spookbeeld van een rentesnieuwbaaleffect boven de beleidseconomie van België zal komen te hangen.

Volgens Eurostat⁴ bedroeg de inflatie op jaarbasis in België 1,9% in maart 2010.

Aangezien de gevolgen van de crisis met enige vertraging voelbaar zijn, moet volgens de vooruitzichten van het Federaal Planbureau nog dit jaar een stijging van de werkloosheid met 100.000 eenheden worden verwacht. In 2009 bedroeg de werkloosheidsgraad in België 8%. In 2010 zal de werkloosheid in ons land waarschijnlijk haar historische peil bereiken (9,3%, en 9,4% in 2011 volgens het IMF). Dit zal het particulier verbruik ongunstig beïnvloeden en bijgevolg nadelig zijn voor een economische opleving in ons land. Er zal volgens de deskundigen moeten worden gewacht tot het jaar 2012 alvorens een verbetering van het werkgelegenheidspeil in zicht komt. Intussen zullen heel wat “tijdelijk” werklozen langdurig werklozen geworden zijn, wat hun kansen om weer een baan te vinden wanneer het herstel intreedt op de helling zet en waardoor de structurele werkloosheid dus zal toenemen. De groep Euler Hermes, een kredietverzekeringsmaatschappij, denkt overigens dat in 2010 de kaap van 11.000 faillissementen zal worden bereikt.

In België heeft het particulier verbruik vrij goed standgehouden, waardoor de economische achteruitgang binnen de perken bleef. In 2009 is het bbp weliswaar met 3% gekrompen, maar de projecties van het IMF gewagen van een groei van 1,2% in 2010 en van 1,3% in 2011. Tijdens het derde kwartaal van 2009 kon al een opleving van de Belgische economie worden waargenomen.

³ 96,7% volgens Mededeling nr. 55/2010 van Eurostat dd. 22 april 2010.

⁴ Eurostat, Mededeling nr. 52/2010 dd. 16 april 2010.

In die vooruitzichten kon natuurlijk niet worden geanticipeerd op de recente politieke gebeurtenissen in België die hebben geleid tot het ontslag van de regering op 26 april 2010 en tot de nieuwe verkiezingen van 13 juni. Deze situatie zou het land in een staat van financieel risico kunnen brengen en het niet toelaten ad hoc te reageren, zoals het dat in 2008 wel kon om de banken ter hulp te snellen. Het wordt afwachten hoe de markten op dit nieuws reageren.

1.2 Internationale context van de papier- en de grafische sector

De papier- en grafische industrie is nog steeds in crisis. De structurele crisis woedt in deze takken al van geruime tijd voor 2008 en de wereldwijde crisis heeft er o.m. toegeslagen door de drastische verlaging van de marketing- en reclamebudgetten van de banken en van de andere grote ondernemingen. De sectoren kampen met een overcapaciteit en de vraag gaat net als de prijzen achteruit. De ondernemingen verminderen te allen prijze hun productiekosten (verbetering van de energie-efficiëntie, reorganisatie van de productie...) en gaan over tot grootschalige herstructureringen om opnieuw rendabel te worden.

1.2.1 De eigenlijke papierindustrie

De sector wordt getroffen door zowel de conjunctuurgebonden crisis als een structurele crisis die al een aantal jaren woedt : groei van de elektronische media, verminderde communicatie op papier, daling van de reclamebestedingen, achteruitgang van de economische activiteit, voorraadintering enz. : al deze factoren wegen zwaar door op de sector. Daarbij komt nog een stijging van de grondstoffenprijzen (m.n. van de prijzen van papierpulp) en van de energieprijzen, terwijl de papierenprijzen onder een neerwaartse druk gebukt gaan ten gevolge van een minder sterke vraag. Bovendien wordt de moeilijke situatie van de papierproducenten nog verergerd door de langere betalingstermijnen van sommige van hun klanten.

Wereldwijd worden alle sectoren getroffen, behalve de tak papier voor hygiënisch gebruik (die weinig te lijden heeft van de conjunctuurontwikkelingen en waarvan de verkoop wordt bevorderd door de aanbevolen maatregelen tegen de A-griep: papieren zakdoekjes en handdoekjes voor eenmalig gebruik) en de tak verpakkingspapier, waarvan de prijzen de hoogte ingaan dankzij de opleving van de economische activiteit die dozen en verpakkingskarton voor de producten vergt, maar vooral dankzij de stijging van de prijzen voor oud papier en pulp.

De papierenprijzen zijn in 2009 dus fors teruggelopen. In de eerste maanden van 2010 werd deze trend voortgezet, maar sedert april biedt de sector weerwerk en zijn de prijzen van de meeste papiersoorten, m.u.v. krantenpapier, lichtjes gestegen. De industriëlen, die hun productiekosten zien stijgen, kunnen dus een deel van deze kosten doorberekenen in hun verkoopprijzen.

Net als in 2008 werd in 2009 her en der de productie tijdelijk of definitief stopgezet, om het evenwicht tussen vraag en aanbod te herstellen. De eerste cijfers van 2010, die in het prille begin van het jaar eerder negatief waren voor het papier voor grafische doeleinden, tonen aan dat dit nog niet volstaat om de terugval van de prijzen een halt toe te roepen. Sedert april zitten de prijzen van deze papiersoort evenwel in de lift.

De opleving in Azië, die normalerwijze niveaus zal bereiken die vergelijkbaar zijn met die van voor de crisis, versterkt de wereldwijde vraag naar vezels. Bovendien vergroot ze het aanbod van bepaalde papiersoorten, die evenwel hoofdzakelijk bestemd zijn voor de Aziatische markten, waardoor de Aziatische invoer van deze papiersoorten uit de rest van de wereld afneemt, wat wellicht spanningen op de markten zal veroorzaken.

Volgens een recente enquête van PriceWaterhouseCoopers⁵ bij 33 bestuurders van grote ondernemingen van de sector over de hele wereld, menen de Amerikanen en de Europeanen dat het ergste weliswaar achter de rug is, maar dat de opleving maar langzaam op gang zal komen en dat de vraag waarschijnlijk niet meer de niveaus van voor de wereldwijde financiële crisis zal bereiken. De Chinezen en andere groeiemarkten, van hun kant, verwachten een forse groei en nemen al een herstel van de vraag waar. In globo zijn de bedrijfsleiders van oordeel dat hun sector moet worden omgevormd en aangepast. Vooreerst is een bijsturing van de capaciteit noodzakelijk en ook een verbetering van de kostenstructuur d.m.v. procesinnovatie en een rationeel gebruik van de grondstoffen. Bovendien pleiten ze voor meer innovatie om nieuwe markten en nieuwe samenwerkingsvormen te ontwikkelen.

Op wereldniveau

China hervat zijn investeringen en kondigt verschillende projecten aan (opening van een huishoud/ toiletpapierfabriek voor de binnenlandse markt of de buurlanden). Brazilië heeft twee nieuwe pulpfabrieken geopend (gebleekte kraftpulp eucalyptus).

Volgens het magazine EUWID noteren de Noord-Amerikaanse producenten gunstige resultaten voor 2009. De groei van hun winsten is vooral te danken aan een daling van de transport-, energie- en grondstoffenkosten. Een andere factor is het feit dat zowel in Canada als in de Verenigde Staten de producenten van zwarte residuloog (een subproduct van de pulpproductie met een hoog ligninegehalte dat doorgaans wordt verbrand om energie te leveren) "tax credits" of een "alternative fuel mix tax credit" hebben kunnen genieten voor de productie van een alternatieve brandstof. Dit krediet heeft de ondernemingen ertoe aangezet op volle capaciteit te draaien tot het einde van 2009. Deze ondernemingen hebben evenwel te kampen gekregen met een uitholling van de prijzen en met een slappe vraag, en hebben hun minst rendabele productie-eenheden dan ook tijdelijk of permanent moeten sluiten.

Volgens de Oeso⁶ valt sinds 1990 in de sector in het algemeen wereldwijd een laag investeringsniveau te betreuren. Dit aandachtspunt zal bepalend zijn voor de toekomst van het concurrentievermogen en van de werkgelegenheid in de sector.

Op Europees niveau

De Europese papiersector gaat door een ernstige crisis. Hoewel de productiecapaciteit de laatste twee jaar is gekrompen, zijn de prijzen blijven dalen tot in oktober 2009 voor verpakkingspapier en tot in maart 2010 voor grafisch papier (alleen de prijzen van krantenpapier dalen nu nog altijd lichtjes). Zowel de producenten als de verwerkende sector en de handelaars worden hierdoor getroffen.

De Europese papiersector heeft een tweeledig jaar 2009 gekend: in het eerste halfjaar was er een brutale stopzetting van de activiteit en in het tweede halfjaar vertraagde de verslechtering en volgde tegen het jaareinde zelfs een lichte opleving (uiteenlopende prijsontwikkelingen naargelang van de papier- en kartonsoorten). Deze inkrimping heeft de ondernemingen ertoe gebracht hun productie drastisch in te perken. Niettemin heeft de verscherpte concurrentie een daling van de papier- en kartonprijzen veroorzaakt.

⁵ PriceWaterhouseCoopers, "CEO Perspectives. Viewpoints of CEOs in the Forest, Paper and Packaging Industry Worldwide". 2010 Edition. Kan worden gedownload via de link: http://www.pwc.com/en_GX/gx/press-room/2010/ceo-perspectives2010.jhtml.

⁶ OECD, OECD Environmental Outlook to 2030, 2008.

Dit vloeit voort uit een structurele crisis, m.n. ingevolge de forse opkomst van de elektronische media, waar in 2008 de financiële crisis bovenop kwam. Bovendien zijn de prijzen van de grondstoffen (oud papier en pulp) al aan het stijgen sinds begin 2009 (die van oud papier met 30% en de voorbije 6 maanden zelfs met 50%) en gaan ook de energieprijzen de hoogte in. Om deze stijging van de productiekosten te kunnen doorberekenen zouden de papierprijzen met 5 tot 10% moeten kunnen klimmen, maar volgens de vooruitzichten mag eerder worden uitgegaan van een matige stijging of zelfs een daling van 20%, gelet op de overcapaciteit in de sector en op de slappe vraag. Deze situatie zou de rentabiliteit van de ondernemingen in 2010 in gevaar brengen.

Deze stijging van de grondstoffenprijzen ging gepaard met gebeurtenissen die zich buiten de sector hebben voorgedaan maar er wel een belangrijke impact op hebben gehad, waaronder de aardbeving in Chili op 27 februari 2010 (waar 8% van de wereldwijde pulpproductie vandaan komt) en de staking van de Finse dokwerkers van 4 tot 19 maart 2010, die o.a. de leveringen van Scandinavië van met name grondstoffen voor de papierproducenten hebben geblokkeerd; hierdoor moesten de producenten deze grondstoffen tegen erg hoge prijzen aankopen. Door deze gebeurtenissen is de pulp prijs dan ook fors de hoogte in gegaan. De staking vond plaats op een moment dat de markt zich begon te herstellen. De geïntegreerde fabrieken, die m.a.w. zowel hun pulp als hun papier produceren, worden voor het ogenblik minder zwaar getroffen. Desondanks meldt het magazine EUWID dat deze staking bv. de bezettingsgraad voor sommige grafische papiersoorten in Duitsland enigszins heeft doen toenemen.

De tak golfkarton probeert zijn prijzen te verhogen en hetzelfde geldt voor tijdschriftenpapier en krantenpapier, dat 20% goedkoper wordt verhandeld dan vorig jaar, o.m. omdat de nieuwe PALM-fabriek in Engeland sinds september 2009 in extra capaciteit voor krantenpapier voorziet in Europa.

De deskundigen verwachten niettemin een stijging van de papierprijzen op termijn, op voorwaarde dat de vraag voldoende hoog is, wat het geval is voor hygiënisch papier en golfkarton voor verpakkingen. Het papier dat bestemd is voor de media, dat zwaar heeft geleden onder de terugval van de reclame-inkomsten, onder het toenemende succes van de elektronische media en bijgevolg onder de daling van het aantal bladzijden van kranten en tijdschriften, ziet zijn prijzen sinds kort lichtjes stijgen.

Bovendien zal een stijging van de prijs van verpakkingspapier gevolgen hebben voor de voedingssector, waarvan de producten (dranken en voedsel) duurder zullen worden.

CEPI bracht in haar balans 2009⁷ een moeilijk jaar naar voren, met een daling van de papierproductie van 11% in vergelijking met 2008, wat het laagste peil was sinds 2001: -15% voor de grafische papiersoorten, -12% voor krantenpapier, -11% voor ongestreken papiersoorten en -20% voor gestreken mechanisch papier en gestreken houtvrij papier! Het verpakkingspapier en -karton liet een verlies van ongeveer 7% optekenen en het papier voor huishoudelijk en sanitair gebruik kont het verlies beperken tot 2 à 3%. Het verbruik van papier en karton van de CEPI-landen liep in vergelijking met 2008 met 12% terug. Hieronder besteden we uitvoeriger aandacht aan de vooruitzichten voor 2010.

Bij onze Franse burens heeft Copacel, de Confédération française de l'industrie des papiers, cartons et cellulose, de inkrimping van het papier- en kartonverbruik in Frankrijk (-11%) en de daling van de uitvoer (-12,7%) en de invoer (-10,5%) bevestigd.

⁷ CEPI, Preliminary Statistics 2009.

De statistieken van CEPIPRINT⁸ die in april 2010 werden gepubliceerd zien er iets rooskleuriger uit: met uitzondering van het SC-Magazine-papier (-2,2%), lieten alle mechanische papersoorten van maart 2009 tot maart 2010 een vraagverbetering optekenen: gestreken mechanisch papier (+9,6%), ongestreken mechanisch papier (6,5%) en krantenpapier (+2,9%).

Bovendien daalt de eurokoers tgv. de dollar sinds het laatste kwartaal van 2009 (de euro bevond zich midden juni 2010 onder de kaap van 1,22 dollar). Hierdoor worden de pulpprijzen nog duurder, maar dit zou wel de Europese uitvoer kunnen stimuleren.

Ondanks deze gemengd positieve en negatieve berichten vertoont de papiersector nog steeds een groeipotentieel in bepaalde nichesectoren. In Frankrijk bv. is steeds meer sprake van nevenpapier-producten⁹: niet alleen de Europese vereisten (REACH), maar ook de marketinggolf inzake natuurlijke en gerecycleerde producten dragen ertoe bij dat nieuwe producten worden gecreëerd: maaltijdschalen, lijmen voor panelen van spaanplaat, bouwmaterialen, verpakkingen voor wasmiddelen enz.

Op Belgisch niveau

Net als op Europees niveau kampt de sector met een overcapaciteit. De winstmarges zijn niet meer groot genoeg.

De papierproducent Stora Enso te Langerbrugge en VKP Packaging, die voor hun productie beide oud papier gebruiken, luiden de alarmbel m.b.t. de prijs en de beschikbaarheid van oud papier.

Volgens de CEPI-statistieken voor het vierde kwartaal van 2009¹⁰ is de papier- en pulpproductie in België met 7,2% teruggelopen van 2008 tot 2009. De achteruitgang van de productie van grafisch papier komt uit op 11,5% in 2009 in vergelijking met 2008.

Diezelfde statistieken voor maart 2010¹¹ (die werden gepubliceerd in mei 2010) brengen aan het licht dat België zijn productie van papier en karton met 16,9% en die van papierpulp met 3,1% heeft verhoogd sinds maart 2009 (cumulatieve toename). Het gebruik van gerecycleerd papier is in België sinds maart 2009 dan weer 29,5% gestegen. Voor de gezamenlijke industrietakken die deel uitmaken van CEPI zijn de indicatoren sinds eind 2009 opwaarts gericht; deze tendens is tijdens de eerste drie maanden van 2010 overigens bevestigd en nog sterker geworden.

1.2.2 De grafische sector en de uitgeverijen

Op Europees niveau

De grafische sector kampt in Europa nog altijd met structurele overcapaciteit, met prijzendruk op de drukwerkmarkt, met groeiende concurrentie van de nieuwe media en van de import van drukwerk uit landen buiten Europa en met een zeer grote volatiliteit van de budgetten voor reclame en personeelsadvertenties. Volgens het tijdschrift "Grafisch Nieuws" bedraagt de structurele overcapaciteit van het Europese segment van de commerciële rotatiedrukkers ongeveer 30%.

⁸ CEPIPRINT, Monthly Statistics on the European Mechanical Papers Industry, http://www.cepiprint.com/en/home_21.php

⁹ Bron: tijdschrift Recyclage et Récupération nr. 34 van 12 oktober 2009.

¹⁰ CEPI, Production Statistics 4th Quarter 2009.

¹¹ CEPI Monthly Statistics Report, March 2010.

Van 18 tot 25 mei 2010 werd de zesde Ipex-vakbeurs gehouden (te Birmingham, in het Verenigd Koninkrijk, twee jaar na de Drupa-vakbeurs). Dit internationale evenement voor de beroepen die verband houden met drukwerk, publishing en media was volgens de persmededeling een opzienbarend succes, wat erop wijst dat de sector in vrij goede gezondheid verkeert, maar ook met hevige concurrentie kampt. De meeste bezoekers waren wel Fransen, Nederlanders of Duitsers, maar in vergelijking met de vorige editie nam het aantal deelnemers uit Oost-Europa, het Midden-Oosten, Afrika, China en India het meest toe. De Belgische drukkers zullen hun prestaties en hun concurrentiepositie onder de loep moeten nemen en op zoek moeten gaan naar middelen om rendabel te blijven en zich te onderscheiden op de markt.

Op Belgisch niveau

Vanzelfsprekend voelt de grafische sector de economische crisis aan den lijve. De investeringen in machines zijn aanzienlijk verminderd. Sommige distributeurs hebben zich de afgelopen jaren op de verkoop van verbruiksartikelen gestort – waarvan de verkoop veel minder is teruggelopen dan die van machines – om aldus recurrente inkomsten te creëren. Diversifiëringsbeleid.

Volgens “Grafisch Nieuws” ondervindt het segment van de commerciële rotatiedrukkers, dat nog altijd met structurele overcapaciteit kampt, een forse prijzendruk. De Belgische uitvoer blijft belangrijk, maar komt voor steeds meer moeilijkheden te staan: de concurrentie is moordend en sommige landen, waaronder Duitsland, die over nieuwe en snellere machines beschikken, kunnen hun marktaandeelen dus verhogen; de wisselkoers Brits pond-euro (1 £ was in mei 2010 goed voor 1,152136€, terwijl het op 1 januari 2007 ongeveer 1,47€ waard was en sindsdien in waarde bleef dalen) is bovendien ongunstig voor de Britse invoer van goederen en diensten uit de eurozone. De Belgische markt van grafische ondernemingen moet het steven dan ook naar de Benelux wenden, aangezien bovendien Frankrijk zwaarder van de crisis te lijden heeft dan wij. De concurrentie vanwege de lagelonenlanden uit het Oosten speelt een minder grote rol voor de Belgische grafische sector, omdat zijn handelsactiviteiten vooral toegespitst zijn op onze buurlanden, waar de lonen vergelijkbaar zijn. De sector heeft gebruik gemaakt van tijdelijke maatregelen als economische werkloosheid of arbeidstijdverkorting. Het aantal faillissementen stijgt er explosief en het machinepark krimpt, wat nog wordt versterkt door de weigerachtige houding van de financieringsinstellingen. In de binderijen zijn de bestellingen de laatste twee jaar eveneens fors teruggelopen, waardoor Brepolis Turnhout in februari 2010 bijna een kwart van zijn werknemers moest laten afvloeien.

Voorts zorgt de ontwikkeling van de elektronische sector voor concurrentie met traditionele segmenten als kettingformulieren, belastingaangiften en mailings. Bovendien kampen twee traditionele producten met een inzinking ten gevolge van de digitalisering: de papieren agenda's en de fotoalbums. Er wordt een nieuwe tendens waargenomen: het boekdrukken op aanvraag, waardoor opslag en onverkochte boeken worden vermeden. Een andere trend is de onlinedrukkerij: deze werkt samen met leverpunten (met uitgebreide werktijden), waar drukwerk dat klanten op het internet hebben besteld, kan worden afgehaald.

Het klopt dat de digitalisering van de grafische sector de uitgevers van dag- en weekbladen en in mindere mate – op dit ogenblik tenminste – de uitgeverijen van boeken¹² in de schaduw stelt, maar ze kan wel een bron van activiteit zijn voor beroepen die verband houden met lay-out, webdesign enz.

¹² met de doorbraak van de e-books en van hun corollaria, de e-readers

De moeilijkheden die de grafische beroepen en de uitgeverijen ondervinden, zijn structureel. Frappante voorbeelden daarvan zijn: de onlinepublicatie van dagbladen en zelfs tijdschriften, de geleidelijke verdwijning van de papieren versie van telefoonboeken doordat steeds minder mensen een vaste telefoon hebben enz.

Volgens het economisch verslag van Febelgra over 2009 heeft de crisis de omzet (ca. -10% tgv. 2008) en de werkgelegenheid aangetast; bovendien daalde de bezettingsgraad van de productiecapaciteit (79,5%) met 6% tegenover 2008 (overcapaciteit en algemene achteruitgang van de productie). Na een opleving in het laatste kwartaal van 2009 was de conjunctuurcurve van de grafische sector in het eerste kwartaal van 2010 weer neerwaarts gericht, maar het vertrouwen van de ondernemers handhaaft zich niettemin op een hoger niveau dan aan het einde van 2008. De conjunctuurcurve van Febelgra van mei 2010 werd overigens lichtjes naar boven herzien.

Vooraf de tak afwerking (-13,06% in 2009 in vergelijking met 2008) en de drukkerijen (-9,7%) hebben het zwaar te verduren gehad; in de prepress-sector was de toestand minder rampzalig: -7,3%.

Volgens de gegevens van Febelgra van april 2010 blijft Frankrijk de belangrijkste handelspartner van de grafische sector (waaruit hij 24,92% van zijn producten invoert en waarnaar hij 35,35% uitvoert), gevolgd door Nederland (20,65% van de Belgische invoer en 26,73% van de uitvoer), Duitsland (resp. 6,17 en 4,9%), het Verenigd Koninkrijk en China (4,05% van de invoer). Het reclamedrukwerk is goed voor 40% van de productie van de Belgische grafische sector, wat onrustwekkend is, aangezien de huidige crisis de ondernemingen ertoe aanzet te snoeien in de reclamebudgetten.

De politieke actualiteit van ons land heeft de activiteit van de grafische sector misschien, tijdelijk, gunstig beïnvloed. Door de verkiezingen van 13 juni 2010 moesten immers stembrieven, folders van kandidaten enz. worden gedrukt. Bovendien hebben de kranten hun lezersaantal zien toenemen tijdens de kiescampagne en bij de publicatie van de resultaten. Ook het Belgische Voorzitterschap van de Europese Unie vanaf 1 juli zou de grafische sector kunnen stimuleren. Dit is evenwel helemaal niet zeker en het gaat in ieder geval om een tijdelijke en atypische situatie.

2 Gedetailleerde en cijfermatige analyse van de conjunctuur in de papier- en de grafische sector, meer bepaald in België

2.1 Ontwikkeling van de prijzen voor pulp en papier en van de producentenprijzen

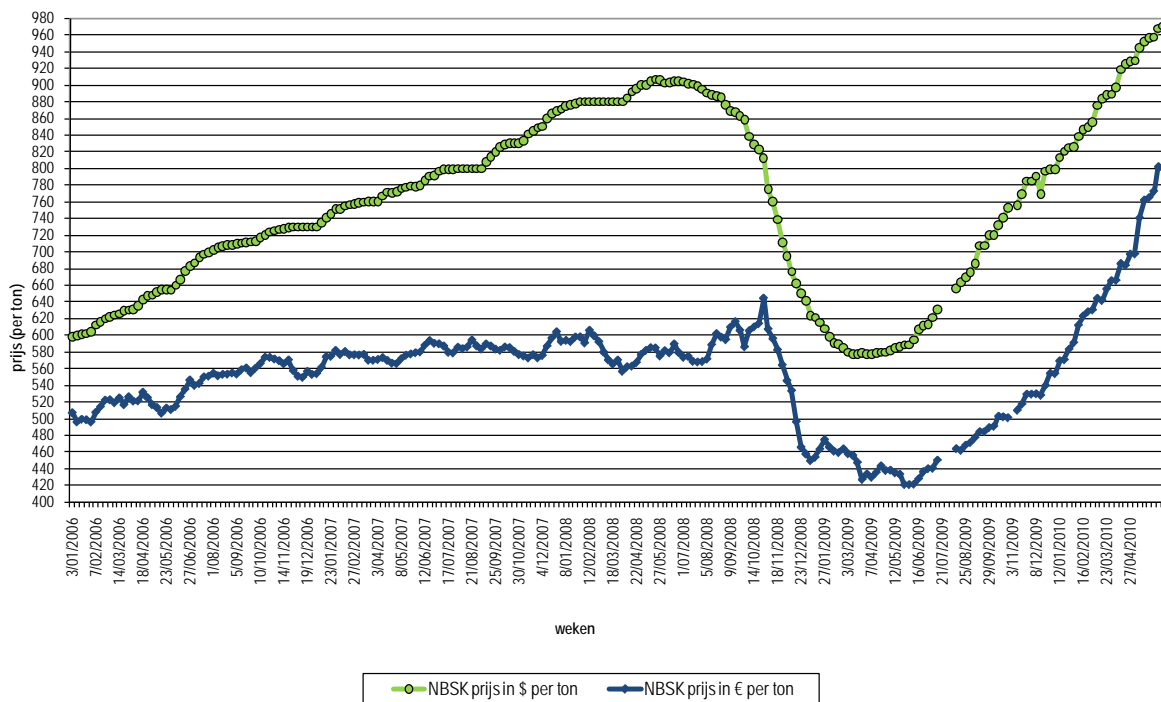
2.1.1 Pulprijzen

Sinds mei-juni 2009 – toen de pulpprijzen het laagste peil sinds jaren hadden bereikt – werd doorlopend een stijging van de prijzen genoteerd, die in de nabije toekomst allicht tot een recordniveau zullen oplopen. Het aanbod blijft kleiner dan de vraag. Twee gebeurtenissen hebben deze prijsstijgingen mee in de hand gewerkt: door de aardbeving in Chili (waar 8% van de wereldwijde pulpproductie vandaan komt) in februari 2010 werden diverse pulpfabrieken stilgelegd; de staking van de Finse dokwerkers heeft de leveringen van o.m. grondstoffen vanuit Scandinavië geblokkeerd. Hoewel in Europa enkele pulpfabrieken opnieuw werden opgestart, volstond dit niet om het productieverlies te compenseren, waardoor de prijzen zullen stijgen.

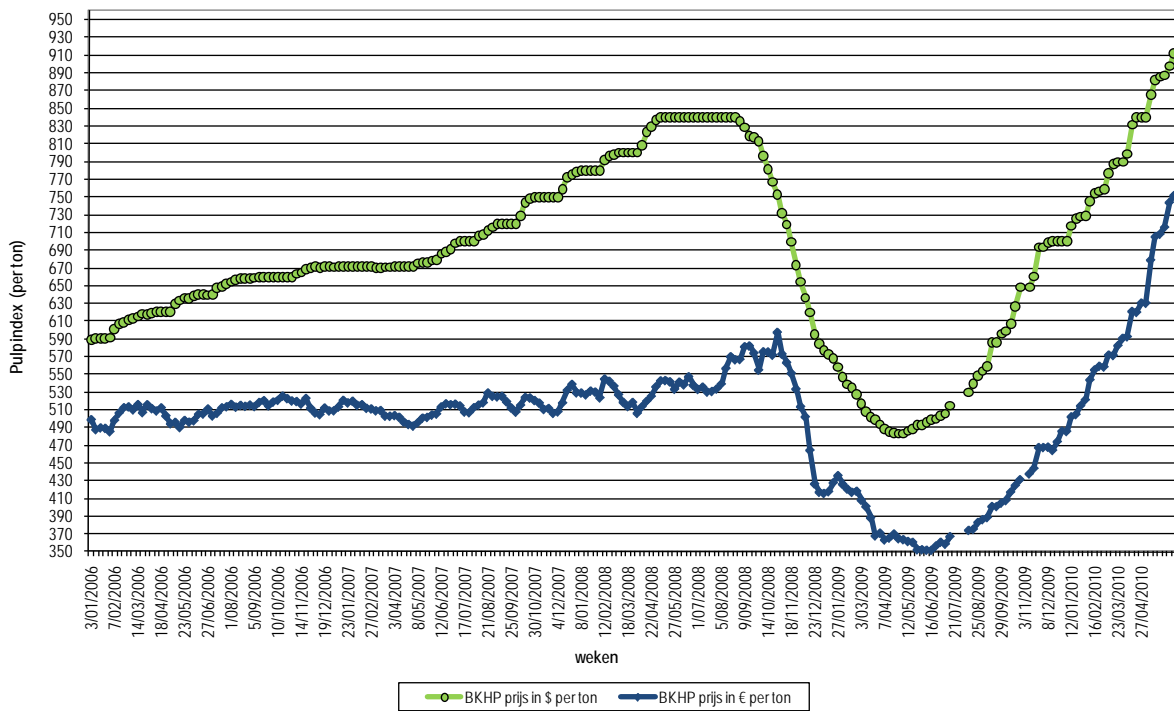
Uit naaldhout vervaardigde gebleekte pulp (softwood – lange vezels - NBSK) staat genoteerd tegen ca. €800/t en \$970/t en uit loofhout vervaardigde gebleekte pulp (hardwood – korte vezels – BHKP) tegen ca. €750/t en \$912/t. De bevoorradingsmoeilijkheden voor pulp uit eucalyptus zullen het prijsverschil tussen BHKP en NBSK, dat als vervangingsproduct voor BHKP wordt gekocht, verkleinen. Bovendien wordt voor de papierproductie in China en voor papier voor sanitair en huishoudelijk gebruik een beroep gedaan op BHKP.

Verwacht mag worden dat voor NBSK dit jaar de kaap van 1000\$ per ton wordt bereikt. Omdat het aanbod nog steeds beperkt is, zullen de prijzen allicht verder stijgen. Volgens het tijdschrift EUWID hebben de pulpproducenten nieuwe stijgingen aangekondigd. Aangezien de pulpprijzen op de internationale markt in dollars worden uitgedrukt, zorgde de sterke euro er tot voor kort voor dat de pulpprijzen in euro's minder snel stegen, maar nu begint de dollar opnieuw aan waarde te winnen, wat voor de fabrikanten uit de eurozone lasten veroorzaakt die bovenop de al stijgende prijzen van het product komen.

NBSK-pulp - Bron: FOEX

BKHP Pulp - Bron: FOEX

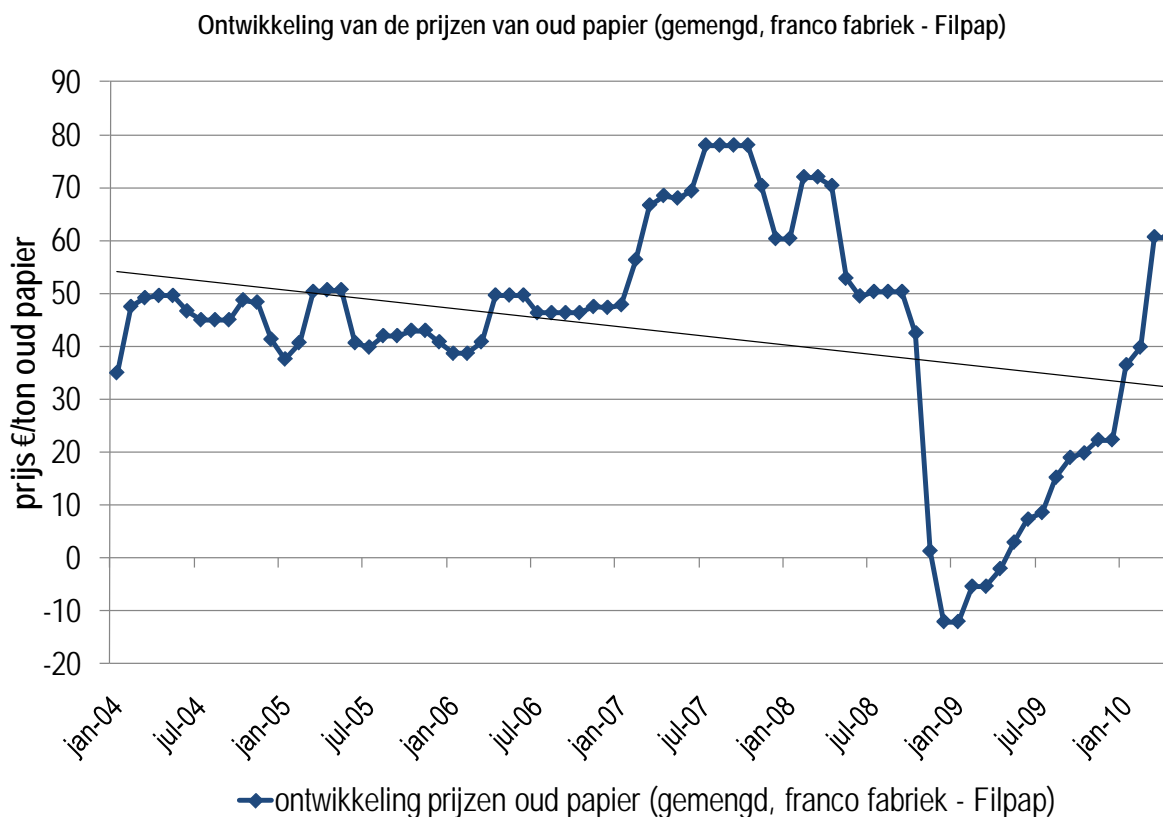
Op de pulpmarkt is China de bepalende sleutelfactor voor de ontwikkeling van de markt tijdens de komende maanden. De zeer hoge vraag vanuit dat land, die onverzadigbaar leek en eind 2009 recordniveaus bereikte, is volgens het tijdschrift EUWID enigszins getemperd.

2.1.2 Oud papier

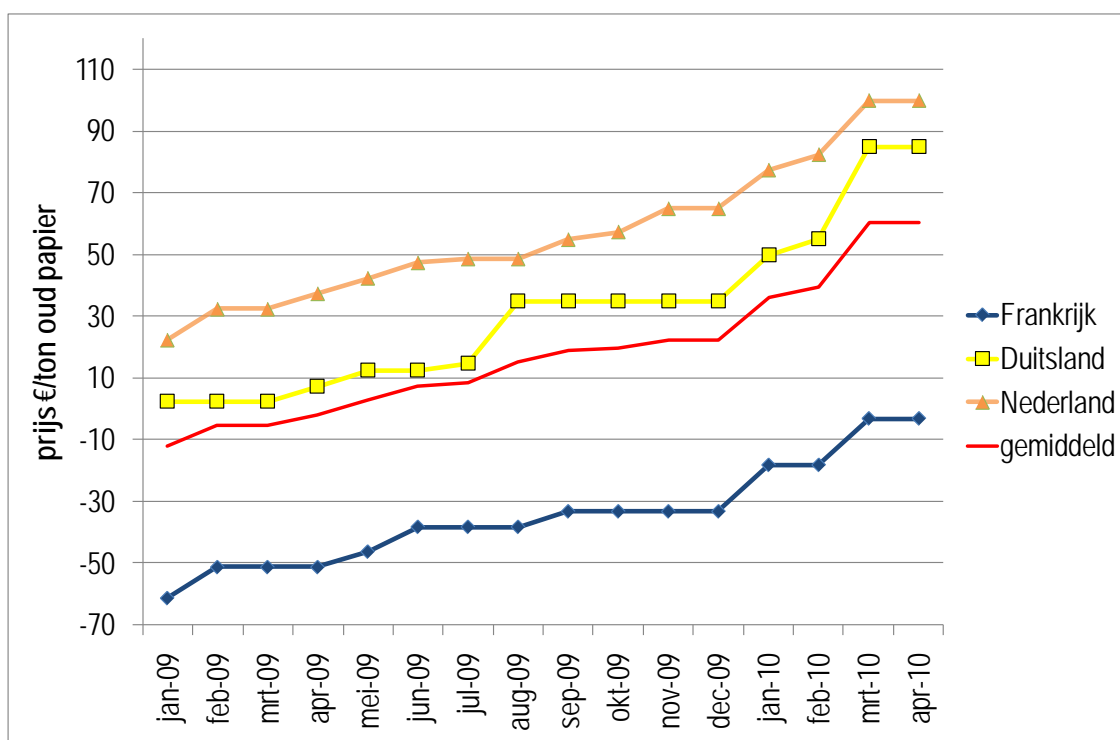
Net als de prijzen van pulp, gaan ook die van oud papier, die andere grondstof voor de papierproductie, almaar meer de hoogte in. Het aanbod ervan is teruggelopen. Enerzijds leidt de algemene inkrimping van het verbruik in Europa immers tot een vermindering van het papierafval, zijn sommige kranten en tijdschriften verdwenen of hebben ze hun aantal pagina's verminderd en hebben de burgers hun oud papier minder gerecycleerd; anderzijds oefent de grote honger van China naar papier een opwaartse druk op de prijzen uit. China is overigens bereid om veel meer te betalen voor oud papier dan Europa.

Volgens FOEX, een privébedrijf dat gespecialiseerd is in de analyse van de prijsindexcijfers voor pulp, papier en gerecycleerd papier, zijn de prijzen van de oude kartonnen verpakkingen in Europa, na een daling aan het einde van 2008 (€34/ton), aanhoudend gestegen tot €120/t in mei 2010 (d.i. meer dan een verdriedubbeling in anderhalf jaar tijd!!). Voor de oude kranten en tijdschriften is de stijging eveneens spectaculair: van €72/t in april 2009 tot bijna dubbel zoveel (€142) begin juni 2010.

De gegevens van Filpap bevestigen deze stijging sinds het begin van 2009. Het gemiddelde van de buurlanden (Frankrijk, Duitsland, Nederland) komt uit op een prijs van iets meer dan €60 per ton (april 2010), maar tussen de landen bestaan enorme verschillen: Frankrijk noteert negatieve prijzen (€-3/t), terwijl in Nederland €100/ton wordt opgetekend.

Ontwikkeling van de prijzen van oud papier in de buurlanden en gemiddelde (gemengd, franco fabriek - Filpap)

2.1.3 Papierprijzen

Op de wereldmarkten is de prijs van **krantenpapier** meer dan zorgwekkend. Volgens de gegevens van FOEX wordt de prijs per ton in Europa, die in juni 2009 nog ongeveer €519 bedroeg, nu op €410 geraamd (juni 2010), d.i. een daling van ruim 20% in nog geen jaar tijd, ondanks de tijdelijke of definitieve stopzettingen van de productie. Zowel de parameters van aanbodzijde als die van vraagzijde spelen hierin een rol. Aanbodzijde: China verhoogt ook onophoudelijk zijn productiecapaciteit en de PALM-fabriek die in augustus 2009 in Engeland werd opgestart en de nieuwe machine die Perlen in Zwitserland heeft geïnstalleerd, hebben de bevoorrading aanzienlijk verhoogd en de afzetmarkten voor tal van Europese producenten sterk doen krimpen. Vraagzijde: de vermindering van de advertentieruimte en van de zoekertjes, die het dagelijks aantal gepubliceerde pagina's aanzienlijk heeft doen verminderen. De prijzen, die soms lager zijn dan de productiekosten, verplichten de producenten natuurlijk om prijsstijgingen aan te kondigen. Deze stijgingen worden echter door hun klanten moeilijk geaccepteerd; zij zien geen opleving van de groei die de prijsstijgingen zou kunnen rechtvaardigen. Volgens de statistieken van CEPIPRINT van april 2010 is de vraag naar krantenpapier van maart 2009 tot maart 2010 evenwel met 2,9% toegenomen. Tot voor enkele maanden droeg de waardevermindering van de euro t.a.v. de andere deviezen buiten de Euro bij tot de daling van de vraag naar Europees papier. Nu boet de euro aan waarde in tegenover de dollar en de andere munten, wat de Europese uitvoer enigszins zou kunnen ondersteunen (Europa is een netto-uitvoerder van krantenpapier).

De Europese **LWC-papiersoorten (mechanisch gestreken)** is hetzelfde trieste lot beschoren: hun waarde liep terug van €700/t eind juni 2009 tot slechts €626 in mei 2010 (d.i. -10% in iets minder dan een jaar). Volgens FOEX wordt de dalende vraag naar Europees papier – ten gevolge van de slechte gezondheidstoestand van de tijdschriftensector – nog verergerd door de druk die de groei van de Chinese uitvoer uitoefent. Niettemin zijn de Europese uitvoer en vraag sinds maart 2010 enigszins aan de beterschap en stijgen de prijzen lichtjes sedert mei 2010.

Uit de statistieken van CEPIPRINT blijkt dat het **SC (mechanisch ongestreken – met hout)** de Europese vraag heeft zien teruglopen met 19,6% in 2009 en met 2,2% van maart 2009 tot maart 2010.

De prijs van **Europees houtvrij gestreken papier (CWF)**, die in juni 2009 nog €700 bedroeg, werd eind maart 2010 nog slechts op €644 geraamd, maar sindsdien wordt een fors herstel opgetekend (€686 begin juni 2010). Voor het hele jaar 2009 werd voor gestreken fijne papiersoorten een daling van 19,6% genoteerd, maar sommige volumecijfers voor maart 2010 zijn veel bemoedigender: volgens CEPIFINE zijn de leveringen van houtvrij gestreken papier van maart 2009 tot maart 2010 met 16,6% toegenomen (met ook een stijging van de Europese vraag van 12,7%). FOEX stelt voorts een lichte verbetering van de orderboekjes van deze papiersoorten vast. Maar de concurrentie is moordend: China verwerft een steeds sterkere positie op de markt en CEPIFINE is enigszins bezorgd over de lage prijzen die China hanteert.

Sappi heeft in maart 2010 prijsstijgingen aangekondigd voor zijn houtvrij papier en M-Real op 15 april voor zijn ongestreken papier op rollen.

De statistieken van CEPIPRINT¹³ die zijn verschenen in april 2010 bevestigen deze tendens, behalve voor het SC-magazinepapier (-2,2%), want van maart 2009 tot maart 2010 is de vraag naar alle mechanische papiersoorten erop vooruitgegaan: mechanisch gestreken (+9,6%), mechanisch ongestreken (+6,5%) en krantenpapier (+2,9%).

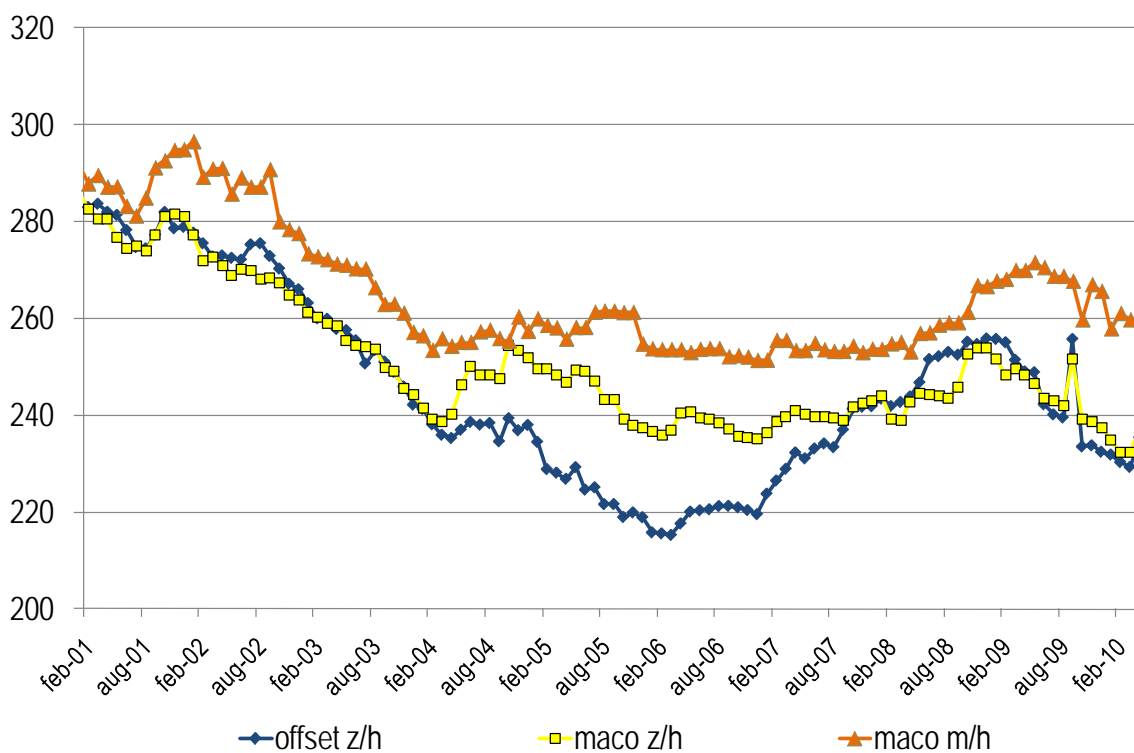
Wat het **Europees houtvrij ongestreken papier** betreft, heeft de prijs van A4 B-copy-papier sinds november 2008, toen het €854 waard was, een duizelingwekkende terugval gekend (€766 begin maart 2010). Ondertussen is de prijs weer flink gestegen (€808 begin juni 2010 – cijfers van FOEX), maar het valt af te wachten of deze stijging duurzaam zal zijn. De verzwakking van de euro zou een gunstige rol kunnen spelen.

Volgens CEPIFINE zijn de leveringen van houtvrij ongestreken papier met 11,2% toegenomen (en is de Europese vraag 7,6% gegroeid) van maart 2009 tot maart 2010.

Nog volgens FOEX gaan de prijzen van alle **Europese verpakkingspapiersoorten** weer de goede kant uit en volgen ze dezelfde opwaartse tendens. Na de recordnoteringen eind 2007 daalden de prijzen tot in september/oktober 2009 onophoudelijk; sindsdien is een indrukwekkende stijging aan de gang (+40 tot +50% voor testliner en +21% voor Kraftliner). Dit is m.n. te danken aan een verbetering van de industriële productie.

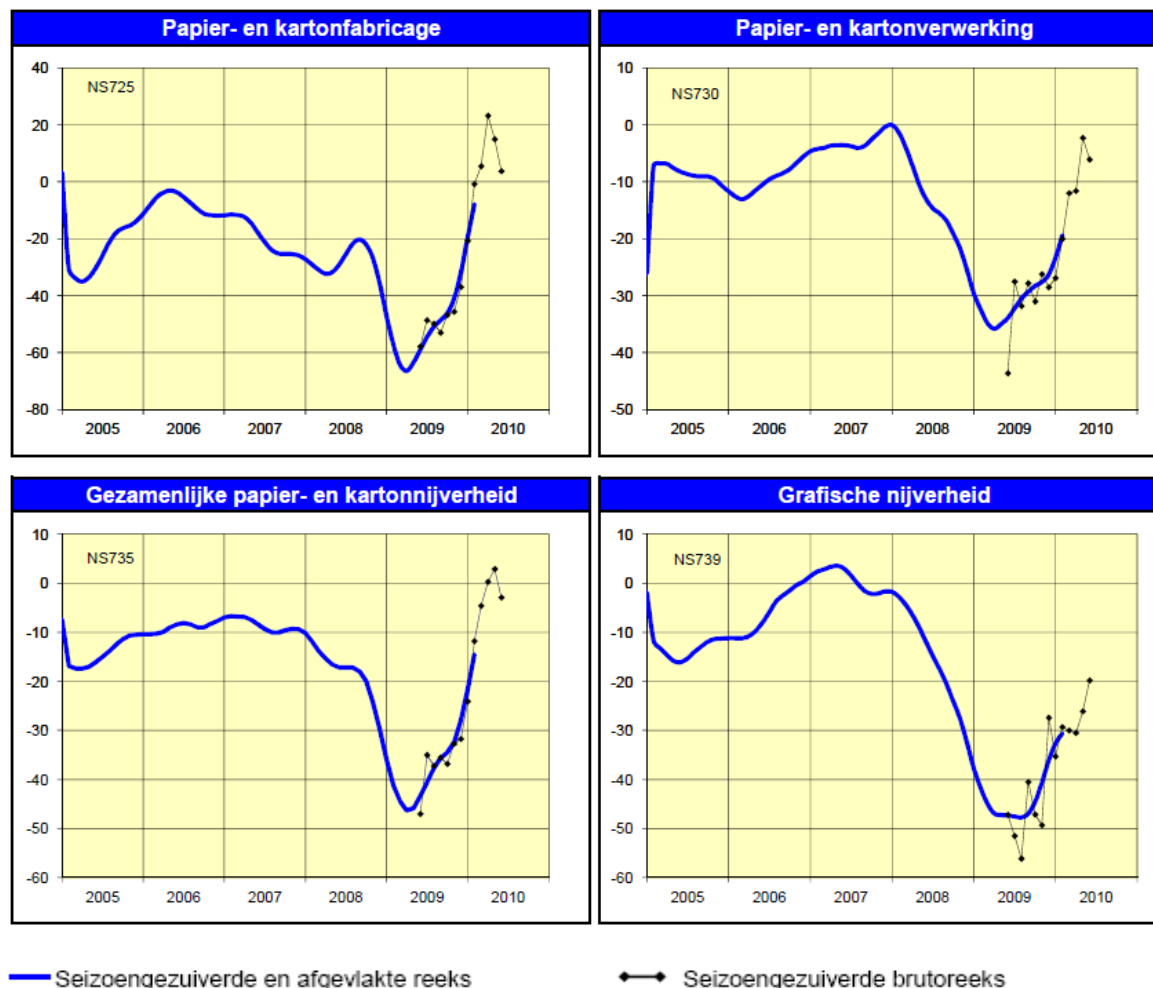
¹³ CEPIPRINT, Monthly Statistics on the European Mechanical Papers Industry, http://www.cepiprint.com/en/home_21.php

Ontwikkeling van de prijsindexcijfers voor papier – Febelgra (01-01-1973 = 100)

Voor België beschikken we over cijfers tot april 2010. Maco (machine coated) met hout is de papiersoort die zo te zien op koers blijft. Houtvrij macopapier en offsetpapier (voor gewoon drukwerk) zijn sinds eind 2008 neerwaarts gericht. In mei 2010 werd wellicht een stijgende trend opgetekend.

2.2 Conjunctuurbarometer van de Nationale Bank van België

Bron: Nationale Bank van België, mei 2010

In de barometer van de NBB van april 2010 heeft de conjunctuurcurve haar langzame klim voortgezet, zowel wat de vervaardiging en de verwerking van papier en karton als de grafische sector betreft. Deze lichte verbetering neemt evenwel niet weg dat de vooruitzichten somber zijn.

In april 2010 zijn de orderboekjes in de papier- en kartonsector iets beter gevuld geraakt, maar in de grafische sector wordt een negatieve ontwikkeling waargenomen. Het productietempo is wat afgenomen in de papier- en kartonsector en is lichtjes toegenomen in de grafische sector. Het voorraadpeil lag hoger dan het gemiddelde voor de papiersector.

De barometer van mei, daarentegen, brengt slechtere vooruitzichten aan het licht voor de papier- en kartonsector (ook al zijn de orderboekjes en de verkoopprijzen opwaarts gericht). In de grafische sector, die wel nog altijd een negatieve waarde doet optekenen, houdt de licht stijgende tendens aan (orderboekjes en binnenlandse en buitenlandse vraag in de lift). De conjunctuurcurve van Febelgra voor de grafische sector bevestigt deze tendens: ze is neerwaarts gericht voor het eerste kwartaal van 2010 – de opleving in het laatste kwartaal van 2009 was tijdelijk en conjunctuurgebonden – maar het ondernemersvertrouwen handhaaft zich op een hoger niveau dan aan het einde van 2008. De Febelgra-curve van mei 2010 werd lichtjes naar boven herzien.

In vergelijking met mei 2009 is de gemiddelde verzekerde activiteitsduur stabiel of opwaarts gericht in de volgende takken: vervaardiging van papier en karton voor grafische doeleinden; veredelde papier- en kartonsoorten; rotatieoffset en afwerking.

2.3 Omzet

Voor 2009 zijn de cijfers voor het hele jaar beschikbaar, maar die van het vierde kwartaal zijn nog voorlopig. Een negatieve tendens kan worden waargenomen voor alle activiteiten van de papiersectoren (-17%) en voor de grafische sectoren (-7%). De papiersector heeft zich evenwel lichtjes hersteld tijdens het laatste kwartaal van 2009, als we de resultaten vergelijken met de cijfers die voor de eerste drie kwartalen werden gepubliceerd. Zoals hierboven werd aangestipt, daalden de papierprijzen fors en konden de toenemende kosten voor grondstoffen (pulp en energie) tijdens het jaar 2009 niet worden doorberekend in de verkoopprijzen van papier. De prijsaankondigingen voor het tweede kwartaal van 2010 zullen, indien ze plaatsvinden, de producenten weer wat ademruimte bezorgen. De grafische sector heeft de schade beperkt, vooral in de uitgeverijen (-5%).

Ontwikkeling van de bruto-omzet - Mio euro's

Jaar	Pulp, papier en karton 21.1	Papier- en 21.2	Totaal papierindustrie 21	Uitgeverijen 22.1**	Drukkerijen en aanverw. diensten 22.21	Totaal grafische industrie 22	Recuperatie van papier 37.21***
2000	1.860,9	3.003,3	4.864,2	2.914,9	405,9	3.388,5	6.709,3
2001	1.695,8	2.989,7	4.685,6	2.828,6	474,6	3.383,1	6.686,4
2002	1.901,7	3.137,3	5.039,1	2.789,4	472,2	3.309,7	6.571,3
2003	1.755,3	3.202,1	4.957,5	2.881,3	436,2	3.260,2	6.577,7
2004	1.822,0	3.321,8	5.143,8	2.875,0	435,0	3.207,3	6.517,3
2005	1.820,2	3.207,8	5.027,9	2.955,6	519,4	3.204,4	6.679,4
2006	1.893,8	3.245,4	5.139,2	3.090,3	539,6	3.184,1	6.814,0
2007	1.999,9	3.350,5	5.350,4	3.274,0	483,8	3.410,6	7.168,5
2008	2.145,0	3.477,8	5.622,8	3.527,2	302,0	3.292,8	7.122,0
2009	1.513,5	3.137,7	4.651,2	3.350,6	281,8	2.991,0	6.623,4
2001/2000	-8,9%	-0,5%	-3,7%	-3,0%	16,9%	-0,2%	-0,3%
2002/2001	12,1%	4,9%	7,5%	-1,4%	-0,5%	-2,2%	-1,7%
2003/2002	-7,7%	2,1%	-1,6%	3,3%	-7,6%	-1,5%	0,1%
2004/2003	3,8%	3,7%	3,8%	-0,2%	-0,3%	-1,6%	-0,9%
2005/2004	-0,1%	-3,4%	-2,3%	2,8%	19,4%	-0,1%	2,5%
2006/2005	4,0%	1,2%	2,2%	4,6%	3,9%	-0,6%	2,0%
2007/2006	5,6%	3,2%	4,1%	5,9%	-10,3%	7,1%	5,2%
2008/2007	7,3%	3,8%	5,1%	7,7%	-37,6%	-3,5%	-0,6%
2009/2008	-29,4%	-9,8%	-17,3%	-5,0%	-6,7%	-9,2%	-7,0%

Bron : CRB volgens de maandelijkse en driemaandelijkse btw-aangiften. (De cijfers voor het vierde kwartaal 2009 zijn nog voorlopig)

** Min NaceBel 22.14 : Uitgeverijen van geluidsopnamen

***volgens Non-Prodcomstatistieken (NIS)

2.4 Productie

Pulp- en papierproductie in België (ton) - volledige jaren

	2006	2007	2008	2009	%2007/2006	%2008/2007	%2009/2008
Pulp	507.029	513.425	510.596	471.433	1,3%	-0,6%	-7,7%
dagblad-/schrijf-/drukpapier	1.525.822	1.481.652	1.466.206	1.298.092	-2,9%	-1,0%	-11,5%
verpakpapier en -karton	385.434	341.799	322.879	382.764	-11,3%	-5,5%	18,5%
huishoud./toiletpapier + technisch papier	146.218	146.109	145.982	115.329	-0,1%	-0,1%	-21,0%
Totaal papier en karton	2.057.474	1.969.560	1.935.066	1.796.185	-4,3%	-1,8%	-7,2%

NB: De gegevens van Cobelpa bevatten nu 4 onderverdelingen i.p.v. 5 tot in 2009; het huishoud- en toiletpapier werd immers opgenomen in de rubriek OVERIGE, die ook het technisch papier en de speciale papiersoorten bevat.

Pulp- en papierproductie in België (ton) - eerste trimester

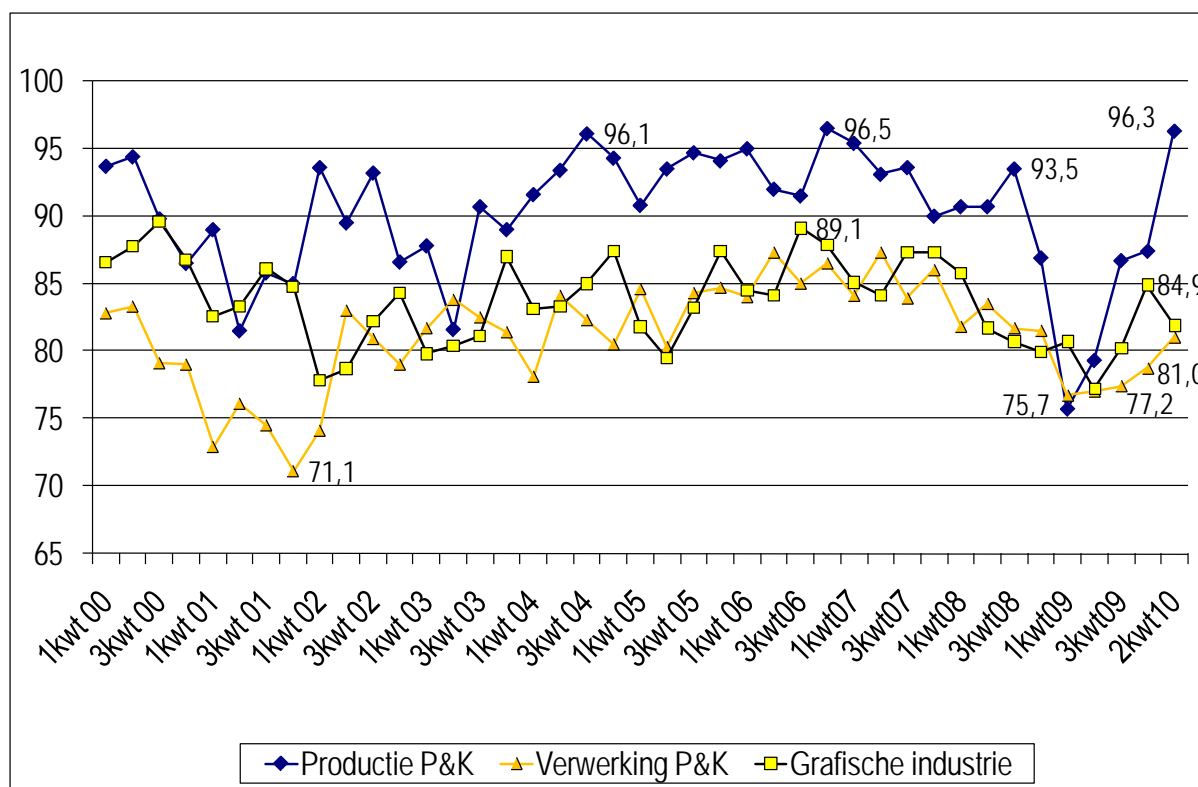
	3m 2009	3m 2010	% 3m 2010/2009
Pulp	121.063	124.863	3,1%
dagblad-/schrijf-/drukpapier	296.929	353.340	19,0%
verpakpapier en -karton	90.169	105.833	17,4%
huishoud./toiletpapier + technisch papier	29.686	28.164	-5,1%
Totaal papier en karton	416.784	487.337	16,9%

Bron: Cobelpa

Volgens de statistieken van Cobelpa, die beschikbaar zijn voor het hele jaar 2009 en voor de eerste drie maanden van 2010, was 2009 een zeer somber jaar: het verpakingspapier kende weliswaar een groei van ruim 18% in vergelijking met 2008, maar dat kwam doordat een productie-eenheid die in 2008 wegens technische verbeteringswerken werd stilgelegd in 2009 opnieuw in gebruik werd genomen; de meeste andere papierproducten (behalve toiletpapier) lieten een forse terugval van de productie optekenen. Er moet wel worden opgemerkt dat België beter dan de andere Europese landen weerstand heeft geboden tijdens die periode, wat o.m. te danken was aan productievere middelen.

De cijfers van het eerste kwartaal van dit jaar geven daarentegen een veel rooskleuriger beeld te zien: er wordt een totale verbetering opgetekend van bijna 17% in vergelijking met dezelfde periode in 2009, die voornamelijk wordt gestut door schrijfpapier en papier voor grafisch gebruik (+19%) en door het verpakingspapier (+17,4%).

Bezettingsgraad van de productiecapaciteit (in %)

Volgens de kwartaalresultaten van de conjunctuurenquêtes van de Nationale Bank van België die in april 2010 zijn verschenen, is de gemiddelde bezettingsgraad van de productiecapaciteit tijdens het eerste kwartaal van 2010 gestegen tot 96,3% wat de papier- en kartonvervaardiging betreft (tegenover 75,7% in het eerste kwartaal van 2009), tot 81% wat de papier- en kartonverwerking betreft (tegenover 76,6% een jaar voordien) – wat neerkomt op 86,7% voor de gezamenlijke papier- en kartonindustrieën (tegenover 76,3% in maart 2009) – en tot 81,9% voor de grafische industrie (tegenover 80,7% in maart 2009, en een pieknotering van 84,9% in januari 2010). Beide papier- en grafische sectoren hebben, ten gevolge van de crisis, tijdens de eerste twee kwartalen van 2009 een bijzonder lage bezettingsgraad gekend en sindsdien is deze graad geleidelijk weer gestegen, waardoor ze zelfs hogere niveaus bereikten dan die van voor de crisis (behalve voor de papierverwerking). Ze liggen beduidend hoger dan het gemiddelde voor de ganse verwerkende industrie, waarvoor de bezettingsgraad tijdens het eerste kwartaal van 2010 76,6% bedroeg. Voor het eerste kwartaal van 2010 wordt de ontoereikende vraag, die de productie afremt, in het bijzonder met de vinger gewezen in de grafische industrie en in mindere mate ook in de tak papier- en kartonverwerking; dat is echter bijna niet het geval voor de papierproducenten, die sinds januari hun activiteit weer zien aantrekken.

2.5 Investerings

Ontwikkeling van de bruto-investeringen - Mio euro's

Jaar	Pulp, papier en karton	Papier- en karton artikelen	Totaal papierindustrie	Uitgeverijen	Drukkerijen en aanverw. diensten	Totaal grafische industrie	
	21.1	21.2	21	22.1*	22.21	22	
2000	77,7	152,3	230,0	107,5	29,6	272,7	409,8
2001	73,3	186,5	259,8	61,8	24,1	218,6	304,4
2002	312,5	129,9	442,4	44,0	18,8	173,7	236,5
2003	241,6	100,2	341,8	41,1	24,9	173,8	239,8
2004	57,8	126,5	184,3	60,4	22,8	194,7	277,9
2005	47,7	113,9	161,6	109,9	41,3	234,6	385,9
2006	36,2	105,9	142,1	62,2	8,3	240,0	310,5
2007	73,7	101,5	175,2	65,3	14,4	225,2	304,9
2008	94,6	82,9	177,5	64,1	8,7	217,8	290,7
2009	88,2	74,2	162,5	57,2	7,4	194,5	259,1
2001/2000	-5,7%	22,4%	12,9%	-42,6%	-18,7%	-19,8%	-25,7%
2002/2001	326,5%	-30,3%	70,3%	-28,8%	-22,0%	-20,5%	-22,3%
2003/2002	-22,7%	-22,9%	-22,7%	-6,5%	32,2%	0,1%	1,4%
2004/2003	-76,1%	26,2%	-46,1%	46,9%	-8,3%	12,0%	15,9%
2005/2004	-17,4%	-10,0%	-12,3%	81,9%	81,2%	20,5%	38,9%
2006/2005	-24,1%	-7,0%	-12,1%	-43,4%	-80,0%	2,3%	-19,5%
2007/2006	103,5%	-4,2%	23,3%	4,9%	74,2%	-6,2%	-1,8%
2008/2007	28,4%	-18,3%	1,4%	-1,8%	-39,3%	-3,3%	-4,7%
2009/2008	-6,8%	-10,5%	-8,5%	-10,8%	-15,8%	-10,7%	-10,9%

Bron : CRB volgens de maandelijkse en driemaandelijke btw-aangiften (de gegevens voor het derde kwartaal 2009 zijn nog voorlopig)

** Min NaceBel 22.14 : Uitgeverijen van geluidsoptnamen

De gegevens m.b.t. de ontwikkeling van de investeringen in België zijn afkomstig van de btw-aangiften en de gegevens over het vierde kwartaal van 2009 zijn nog voorlopig. Alle cijfers zijn neerwaarts gericht, maar dat geldt in hogere mate voor krantendrukkerij (-15,8%), dat te lijden heeft van de achteruitgang van job- en reclameadvertenties.

Volgens Febelgra werd toch een toename van de investeringen waargenomen bij de prepressondernemingen (8%) en in de tak afwerking (+36%). Deze laatste had de investeringen fors afgebouwd in 2007 en 2008 (-44%) en moest logischerwijze tot nieuwe investeringen overgaan om haar activiteit te handhaven.

Op 29 en 30 september 2010 vindt in Brussel een nieuwe vakbeurs voor de drukkerijsector en voor de sector van de grafische communicatie (o.m. drukkers, uitgevers, afwerkers, binders en fotografen) plaats: « EasyFairs PRINT ». Volgend jaar zal de weerslag van deze vakbeurs op de investeringen in de sector moeten worden opgevolgd. In deze sector is groeipotentieel aanwezig op het vlak van klantenservice en systemen voor het beheer van polyvalente en digitale beelden en gegevens (Internet, web-to-print enz.). Een investering in de opleiding van gekwalificeerd personeel zou ook voor verbetering kunnen zorgen en deze al aangevatte digitalisering kunnen doen slagen.

De achteruitgang van de investeringen is beperkter voor de papier- en kartonproducenten (-6,8%). Deze laatsten hebben een lichte opleving van hun activiteit gekend tijdens het jaar 2009 en investeringen zijn onontbeerlijk om hun positie in een zeer concurrerende markt te handhaven.

Algemeen gesproken hebben de investeerders op de kredietmarkt bovendien altijd moeilijkheden gehad om bij de banken aan financieringen te geraken. De zeer recente vertrouwenscrisis die de eurozone treft, zijn financieel systeem, de schulden van zijn staten enz. wegen opnieuw loodzwaar door op de interbancaire markt en verhogen de terughoudendheid van de kredietverleners en zijn bijzonder ongunstig voor de kmo's, die niet kunnen rekenen op de steun van een groepsstructuur en niet over ruime onderhandelingsmarges beschikken.

Volgens de resultaten van de najaarsenquête 2009 naar de ontwikkeling van de investeringen in België¹⁴ zouden de investeringen m.b.t. de vervaardiging van papier in 2009 met 26,1% zijn teruggelopen en zouden ze in 2010 lichtjes toenemen (+1,7%). Sinds 2008 zouden de uitbreidingsinvesteringen fors zijn gekrompen (van 20% van de totale materiële investeringen tot 3% in 2009 en tot 2% in 2010). De rationaliseringsinvesteringen zouden toenemen (77% in 2009 en 79% in 2010, tegenover 60% in 2008). De vervangingsinvesteringen zouden vrij stabiel blijven (16 tot 17%).

Nog steeds volgens de enquête zouden, op het vlak van de papier- en kartonverwerking, de investeringen teruglopen van +17,6% in 2009 tot -4,7% in 2010. De uitbreidingsinvesteringen zouden fors krimpen (9% in 2009, tegenover 28% van de totale materiële investeringen in 2008) maar zullen in 2010 allicht een opleving kennen 2010 (20%). De rationaliseringsinvesteringen zullen allicht toenemen (18% in 2009 en 21% in 2010, tegenover 5% in 2008). De vervangingsinvesteringen, van hun kant, zouden toenemen van 67% in 2008 tot 73% in 2009 en 59% in 2010.

Wat papier en karton betreft, zullen de investeringen in 2009 en 2010 voornamelijk worden uitgevoerd omwille van de invoering van nieuwe producten of van nieuwe productietechnologieën of –technieken of om de productiekosten terug te dringen.. De materiële investeringen worden er voornamelijk met eigen middelen gefinancierd (van 85% in 2008 tot 97% in 2010).

Dezelfde enquête werd verricht bij de grafische sector en de materiële investeringen zouden in vrije val zijn (-56,1% in 2009 en -62,5% in 2010), zowel wat vervangingsinvesteringen (55% in 2008; 35% in 2009 en 57% in 2010) als wat uitbreidingsinvesteringen (41% in 2008; 60% in 2009 en 35% in 2010) betreft. De materiële investeringen worden in deze sector gefinancierd met eigen middelen (40% in 2008; 45% in 2009 en 81% in 2010), met bij derden ontleende middelen (22% in 2008; 42% in 2009 en 17% in 2010) of via leasing, maar deze financieringsbron verdwijnt met de jaren (36% in 2008; 13% in 2009 en 2% in 2010). De immateriële investeringen, die goed waren voor 21% in 2008, zouden nog 1% bedragen in 2009 en 2010. Voor de grafische industrie zullen de investeringen in 2009 en 2010 om vier hoofdredenen worden verricht: de invoering van nieuwe productietechnologieën of –technieken; de invoering van nieuwe producten; het streven naar een vermindering van de productiekosten; de beschikbaarheid van eigen middelen.

¹⁴ Nationale Bank van België, Resultaten van de najaarsenquête 2009 naar de ontwikkeling van de investeringen in België, januari 2010. (De meegedeelde cijfers zijn ramingen.)

2.6 Buitenlandse handel

De cijfers van het Instituut van de Nationale Rekeningen (INR) zijn voor het ganse jaar 2009 beschikbaar. De btw-gegevens zijn voorlopig wat het laatste kwartaal van 2009 betreft.

Ontwikkeling van de buitenlandse handel in waarde van enkele papierproducten

Produits	2006 euros	2007 euros	2008 euros	2009 euros	2009/2008 %
Uitvoer in waarde van papier (miljoenen euro's)					
4703 Natron- en sulfaat-houtcellulose	477,8	587,7	548,7	340,4	-38,0%
Totaal pulp	535,4	659,2	627,7	403,1	-35,8%
4801 Krantenpapier op rollen met een breedte van > 15 cm of in vierkante bladen	165,0	189,1	196,8	182,9	-7,1%
4802 Basispapier en -karton, ongestreken en zonder deklaag, van de soort gebruikt om te worden beschreven	387,0	374,3	397,5	319,7	-19,6%
4804 Kraftpapier en kraftkarton, ongestreken en zonder deklaag, op rollen met een breedte van > 15 cm	178,0	223,5	197,8	156,6	-20,8%
4810 Papier en karton, gestreken met kaolien of met andere anorganische stoffen ...	984,7	954,0	970,4	842,8	-13,2%
4811 Papier, karton, cellulosewatten en vliezen van cellulosevezels, gestreken, van een deklaag voorzien	336,8	340,5	308,4	251,0	-18,6%
4818 Papier van de soort gebruikt voor toiletpapier en voor dergelijk papier	623,2	639,2	697,6	681,6	-2,3%
4819 Dozen, zakken, hoezen en andere verpakkingsmiddelen van papier, karton ...: kartonnagewerk voor kantoorgebruik	538,6	566,8	563,9	473,9	-16,0%
4820 Registers, comptabiliteitsboeken, zakboekjes, orderboekjes, kwitantieboekjes, agenda's..., opbergmappen	58,6	62,1	87,0	66,7	-23,3%
4821 Etiketten van alle soorten, van papier of van karton, al dan niet bedrukt	102,5	103,9	104,9	88,1	-16,0%
4823 Ander papier en karton, alsmede andere cellulosewatten en vliezen van cellulosevezels...	56,1	44,9	46,8	57,5	22,9%
Totaal papier en karton	4051,4	4117,7	4125,3	3624,9	-12,1%
Invoer in waarde van papier (miljoenen euro's)					
4703 Natron- en sulfaat-houtcellulose	553,9	646,6	514,2	361,2	-29,7%
Totaal pulp	644,5	753,2	635,1	455,2	-28,3%
4801 Krantenpapier op rollen met een breedte van > 15 cm of in vierkante bladen	134,6	152,1	162,8	130,7	-19,7%
4802 Basispapier en -karton, ongestreken en zonder deklaag, van de soort gebruikt om te worden beschreven	638,8	671,2	667,8	581,3	-13,0%
4804 Kraftpapier en kraftkarton, ongestreken en zonder deklaag, op rollen met een breedte van > 15 cm	271,9	291,1	273,0	241,0	-11,8%
4805 Papier en karton, niet gestreken en niet voorzien van een deklaag, op rollen > 15 cm breedte of in bladen	286,4	326,6	339,9	236,2	-30,5%
4810 Papier en karton, gestreken met kaolien of met andere anorganische stoffen ...	864,4	954,0	922,5	774,6	-16,0%
4811 Papier, karton, cellulosewatten en vliezen van cellulosevezels, gestreken, van een deklaag voorzien	319,3	321,5	309,9	277,3	-10,5%
4818 Papier van de soort gebruikt voor toiletpapier en voor dergelijk papier	517,1	512,1	554,4	513,0	-7,5%
4819 Dozen, zakken, hoezen en andere verpakkingsmiddelen van papier, karton ...: kartonnagewerk voor kantoorgebruik	478,5	528,7	550,0	502,9	-8,6%
4820 Registers, comptabiliteitsboeken, zakboekjes, orderboekjes, kwitantieboekjes, agenda's..., opbergmappen	73,8	71,9	89,8	76,8	-14,5%
4821 Etiketten van alle soorten, van papier of van karton, al dan niet bedrukt	88,1	93,9	96,9	89,1	-8,0%
4823 Ander papier en karton, alsmede andere cellulosewatten en vliezen van cellulosevezels...	108,3	111,0	113,2	107,4	-5,1%
Totaal papier en karton	4250,9	4556,8	4637,3	3973,6	-14,3%
handelsbalans (uitvoer-invoer)	-308,7	-533,1	-519,3	-400,8	

Bron: Statistieken van de buitenlandse handel (communautair concept) van het Instituut voor de Nationale rekeningen / NBB
NB: afgeronde waarden

Volgens het INR loopt de uitvoer van papierpulp en van papier en karton fors terug (resp. -35 en -12,1%). Ook de invoer gaat voor beide categorieën achteruit. De handelsbalans van de papierindustrie, die sinds 2006 negatief is, kende in 2009 toch een verbetering, doordat de sector zijn invoer meer heeft verminderd dan zijn uitvoer. Volgens de cijfers op basis van de btw-aangiften, daarentegen, zou de uitvoer van de papierindustrie meer dan 25% zijn achteruitgegaan, maar deze cijfers zijn nog voorlopig.

Ontwikkeling van de buitenlandse handel in waarde van enkele grafische producten

Producten	2006 euro	2007 euro	2008 euro	2009 euro	2009/2008 %
Uitvoer van de grafische industrie in waarde (miljoenen euro's)					
4901 Boeken, brochures en dergelijk drukwerk, ook indien in losse vellen (met uitz. van reclame)	341,5	343,4	341,6	302,1	-11,6%
4902 Kranten en tijdschriften, ook indien geïllustreerd of reclame bevattend	170,8	205,1	222,8	215,3	-3,4%
4911 Ander drukwerk, prenten, gravures en foto's daaronder begrepen	499,0	525,0	527,6	445,6	-15,5%
Totaal grafische sector, uitgeverijen, drukwerk	1090,9	1161,9	1182,3	1028,5	-13,0%
Invoer van de grafische industrie in waarde (miljoenen euro's)					
4901 Boeken, brochures en dergelijk drukwerk, ook indien in losse vellen (met uitz. van reclame)	416,6	428,6	442,0	415,9	-5,9%
4902 Kranten en tijdschriften, ook indien geïllustreerd of reclame bevattend	288,6	277,9	248,2	234,8	-5,4%
4911 Ander drukwerk, prenten, gravures en foto's daaronder begrepen	236,8	203,6	207,1	199,5	-3,7%
Totaal grafische sector, uitgeverijen, drukwerk	1009,5	978,4	966,4	917,0	-5,1%
handelsbalans (uitvoer-invoer)	50	71,1	76,9	56,5	

Bron: Statistieken van de buitenlandse handel (communautair concept) van het Instituut voor de Nationale rekeningen / NBB
NB: afgeronde waarden

De grafische sector zag zijn uitvoer 13% teruglopen, terwijl zijn invoer 5% achteruitging. De sector blijft echter een netto-uitvoerder, hoewel het saldo van zijn handelsbalans met de helft is gekrompen.

Volgens het economisch verslag 2009 van Febelgra, dat steunt op de btw-aangiften, heeft de sector in volume in 2009 6,39% minder uitgevoerd dan in 2008, maar daalde de uitvoerwaarde met 15,61% (13,7% volgens de recentste cijfers). Febelgra besluit hieruit dat tegen lagere prijzen werd uitgevoerd. Hetzelfde kan worden waargenomen voor de invoer, die ook tegen lagere prijzen werd verricht.

In de onderstaande tabel hebben we ook de gegevens uit de btw-statistieken opgenomen, hoewel deze moeilijk vergelijkbaar zijn met de gegevens uit de eerste bron, nl. de nationale rekeningen van de NBB.

Ontwikkeling van de uitvoer volgens de btw-aangiften - Mio euro's

Jaar	Pulp, papier en karton	Papier- en karton artikelen	Totaal papierindustrie	Uitgeverijen	Drukkerijen en aanverw. diensten	Totaal grafische industrie	
	21.1	21.2	21	22.1*	22.21	22	
2003	1.288,0	1.415,0	2.703,0	456,0	40,0	831,0	1.327,0
2004	1.384,0	1.451,0	2.835,0	482,0	37,0	824,0	1.343,0
2005	1.367,9	1.443,1	2.811,0	466,5	46,5	827,9	1.340,9
2006	1.383,6	1.466,1	2.849,7	499,2	53,0	852,8	1.405,0
2007	1.530,1	1.583,2	3.113,3	563,3	46,8	912,8	1.522,8
2008	1.582,8	1.799,2	3.382,0	562,1	22,6	877,9	1.462,6
2009	1.075,1	1.437,1	2.512,2	533,5	20,3	708,0	1.261,8
2004/2003	7,5%	2,5%	4,9%	5,7%	-7,5%	-0,8%	1,2%
2005/2004	-1,2%	-0,5%	-0,8%	-3,2%	25,6%	0,5%	-0,2%
2006/2005	1,1%	1,6%	1,4%	7,0%	14,0%	3,0%	4,8%
2007/2006	10,6%	8,0%	9,3%	12,8%	-11,7%	7,0%	8,4%
2008/2007	3,4%	13,6%	8,6%	-0,2%	-51,7%	-3,8%	-4,0%
2009/2008	-32,1%	-20,1%	-25,7%	-5,1%	-10,1%	-19,3%	-13,7%

Bron : CRB volgens de maandelijkse en driemaandelijke btw-aangiften (de gegevens voor het vierde kwartaal 2009 zijn nog voorlopig)

** Min NaceBel 22.14 : Uitgeverijen van geluidsopnamen

2.7 Werkgelegenheid

Ook voor de werkgelegenheid hebben we van twee bronnen gebruik gemaakt, die afkomstig zijn van de RSZ, maar waarvan de gegevens moeilijk vergelijkbaar zijn, omdat bij de meting verschillende criteria werden gehanteerd : de eerste bron steunt op de bedrijfstak en de tweede op het paritair comité.

Volgens de analyse naar bedrijfstak was de impact van de crisis op de werkgelegenheid vooral tijdens het eerste halfjaar van 2009 voelbaar. De werkgelegenheidscijfers voor het derde kwartaal zijn stuk voor stuk neerwaarts gericht, maar de omvang van de daling is minder groot dan tijdens het eerste halfjaar. Ze is marginaal in de papiersector (-2% voor de bedienden en zo goed als nul voor de arbeiders); de daling is aanzienlijker in de uitgeverijen (-5%). De werkgelegenheid in de sector van het krantendrukwerk neemt zelfs lichtjes toe (+3%).

Uitsplitsing van de werknemers naar sector, statuut en bedrijfstak

		1 kw 2007	2 kw 2007	3 kw 2007	4 kw 2007	1 kw 2008	2 kw 2008	3 kw 2008	4 kw 2008	1 kw 2009	2 kw 2009	3 kw 2009
17.12	Vervaardiging van papier en karton											
	arbeiders	2.885	2.798	2.710	2.710	2.751	2.787	2.753	2.746	2.714	2.552	2.531
	bedienden	1.221	1.183	1.147	1.134	1.120	1.115	1.116	1.115	1.115	1.058	1.035
	totaal	4.106	3.981	3.857	3.844	3.871	3.902	3.869	3.861	3.829	3.610	3.566
17.2	Vervaardiging van artikelen van papier of karton											
	arbeiders	7.376	7.291	7.287	7.211	7.374	7.351	7.264	7.210	7.143	7.005	7.024
	bedienden	2.475	2.471	2.472	2.470	2.519	2.523	2.551	2.550	2.528	2.486	2.409
	totaal	9.851	9.762	9.759	9.681	9.893	9.874	9.815	9.760	9.671	9.491	9.433
17	Totaal papierindustrie											
	arbeiders	10.261	10.089	9.997	9.921	10.125	10.138	10.017	9.956	9.857	9.557	9.555
	bedienden	3.696	3.654	3.619	3.604	3.639	3.638	3.667	3.665	3.643	3.544	3.444
	totaal	13.957	13.743	13.616	13.525	13.764	13.776	13.684	13.621	13.500	13.101	12.999
58	Uitgeveringen											
	arbeiders	743	748	721	715	561	548	527	521	899	885	843
	bedienden	9.644	9.466	9.438	9.416	9.315	9.314	9.240	8.345	10.030	9.888	9.349
	totaal	10.387	10.214	10.159	10.131	9.876	9.862	9.767	8.866	10.929	10.773	10.192
18.11	Krantendrukkerijen											
	arbeiders	1.013	995	983	974	1.107	1.099	1.085	1.064	692	648	674
	bedienden	950	954	936	935	985	996	1.005	1.005	468	472	480
	totaal	1.963	1.949	1.919	1.909	2.092	2.095	2.090	2.069	1.160	1.120	1.154
18.12 / 18.13/	Overige drukkerijen, prepress- en											
	arbeiders	10.083	10.032	10.071	10.106	10.047	10.002	10.014	9.862	9.662	9.348	9.064
18.14	premediadiensten, binderijen en											
	bedienden	5.671	5.675	5.698	5.756	5.535	5.566	5.619	5.594	5.481	5.351	5.243
	totaal	15.754	15.707	15.769	15.862	15.582	15.568	15.633	15.456	15.143	14.699	14.307
18	Totaal grafische industrie											
	arbeiders	11.839	11.775	11.775	11.795	11.715	11.649	11.626	11.447	11.253	10.881	10.581
	bedienden	16.265	16.095	16.072	16.107	15.835	15.876	15.864	14.944	15.979	15.711	15.072
	totaal	28.104	27.870	27.847	27.902	27.550	27.525	27.490	26.391	27.232	26.592	25.653

Bron: CRB op basis van de RSZ

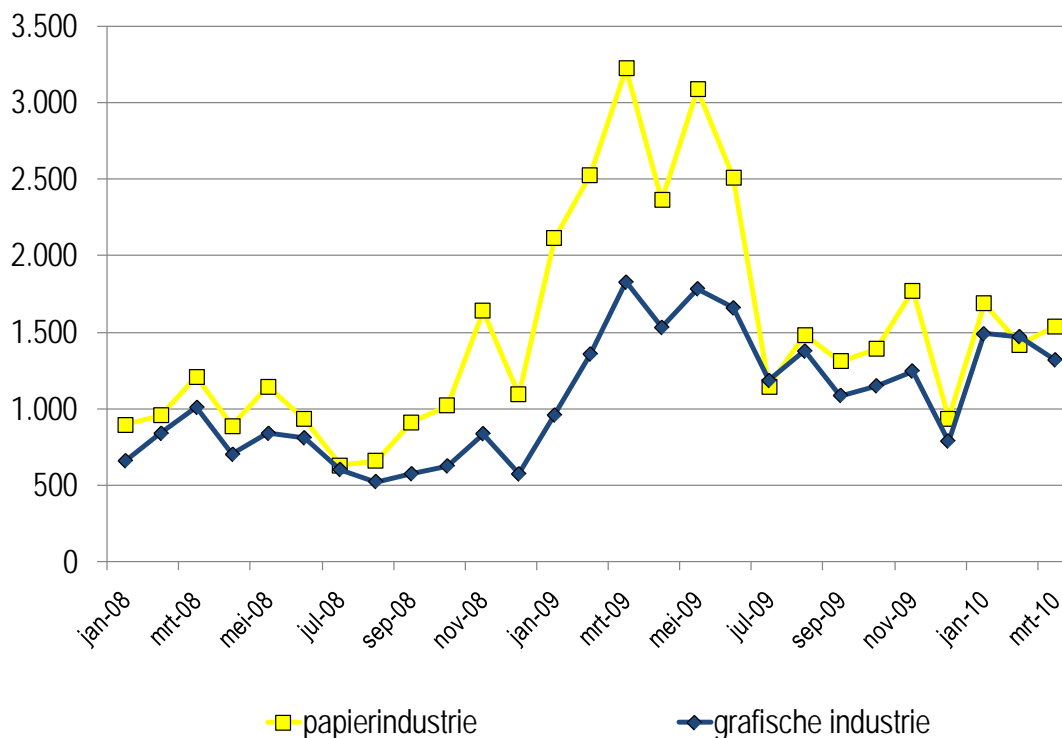
Ontwikkeling van het aantal werknemers naar paritair comité, statuut en geslacht

PC		1 kw 2007	2 kw 2007	3 kw 2007	4 kw 2007	1 kw 2008	2 kw 2008	3 kw 2008	4 kw 2008	1 kw 2009	2 kw 2009	3 kw 2009
221	PC voor de bedienden uit de papiernijverheid											
	bedienden	1019	996	968	955	943	941	939	934	932	898	822
	vr. bedienden	354	347	333	330	332	338	334	335	331	310	264
	totaal	1.373	1.343	1.301	1.285	1.275	1.279	1.273	1.269	1.263	1.208	1.086
129	PC voor de voortbrenging van papierpap, papier en karton											
	arbeiders	3.022	2.938	2.847	28.442	2.886	2.928	2.905	2.894	2.866	2.722	2.671
	arbeidsters	114	112	100	97	96	93	91	92	96	83	84
	totaal	3.136	3.050	2.947	28.539	2.982	3.021	2.996	2.986	2.962	2.805	2.755
136	PC voor de papier- en kartonbewerking											
	arbeiders	5.738	5.692	5.683	5.635	5.682	5.700	5.640	5.526	5.460	5.421	5.382
	arbeidsters	1.571	1.554	1.571	1.541	1.566	1.544	1.534	1.497	1.471	1.454	1.432
	totaal	7.309	7.246	7.254	7.176	7.248	7.244	7.174	7.023	6.931	6.875	6.814
222	PC voor de bedienden van de papier- en kartonbewerking											
	bedienden	1.550	1.553	1.548	1.520	1.519	1.493	1.525	1.514	1.509	1.497	1.488
	vr. bedienden	1.057	1.068	1.087	1.081	1.084	1.074	1.092	1.087	1.083	1.070	1.063
	totaal	2.607	2.621	2.635	2.601	2.603	2.567	2.617	2.601	2.592	2.567	2.551
142.03	PC voor de terugwinning van papier											
	arbeiders	537	543	538	527	543	538	543	525	440	434	
	arbeidsters	120	120	115	113	113	114	113	113	32	32	
	totaal	657	663	653	640	656	652	656	638	472	466	443
130	PC voor het drukkerij-, grafische kunst- en dagbladbedrijf											
	arbeiders	9.389	9.340	9.355	9.374	9.384	9.329	9.254	9.154	8.995	9.617	8.476
	arbeidsters	2.706	2.683	2.707	2.736	2.763	2.739	2.746	2.695	2.645	2.573	2.511
	totaal	12.095	12.023	12.062	12.110	12.147	12.068	12.000	11.849	11.640	12.190	10.987

Bron: CRB op basis van de RSZ-gegevens

Uit de analyse van het aantal werknemers naar paritair comité, waarvan de cijfers beschikbaar zijn tot het derde kwartaal van 2009, blijkt dat de werkgelegenheid sinds 2007 een neerwaartse tendens vertoont in alle activiteiten van de sector. In vergelijking met het derde kwartaal van 2008 werd jammer genoeg een forse daling opgetekend van het aantal bedienden in de papiersector (-14%) en van het aantal arbeiders in de tak terugwinning van papier (-32%). Maar de paritaire comités die het grootste aantal werknemers tellen, laten minder aanzienlijke personeelsverliezen optekenen: -8% voor de arbeiders van de drukkerijen en van de krantensector ; -5% en -2% voor resp. de arbeiders en de bedienden van de papierverwerkende sector ; -5% voor de arbeiders van de papierproductie.

Maandelijkse ontwikkeling van het aantal tijdelijke werloze loontrekkers

Bron: CRB aan de hand van de RSZ-gegevens

In december 2009 is de tijdelijke werkloosheid in zowel de papiersector als de grafische sector gedaald. Als we de tendensen sedert 2007 bestuderen, stellen we vast dat deze daling elk jaar waarneembaar is, zoals deze vorm van werkloosheid ook elk jaar in januari, februari en maart toeneemt; deze tendens is dus kennelijk meer conjunctuurgebonden dan structureel. Niettemin gaven de maanden februari en maart dit jaar eerder een daling van de tijdelijke werkloosheid te zien. Deze daling kan op twee manieren worden geïnterpreteerd: positief, als ze wijst op een opleving van de activiteit in de sector, en negatief, als ze aangeeft dat mensen definitief in de werkloosheid zijn terechtgekomen.

Volgens de sectoren herstelt de activiteit zich inderdaad lichtjes, met een daling van de tijdelijke werkloosheid als gunstig gevolg¹⁵. Het aantal faillissementen neemt evenwel toe, waaruit blijkt dat de gevolgen van de crisis nog altijd goed worden gevoeld. In 2009 kenden de faillissementen vooral een explosie in de uitgeverijen, de drukkerijen en de reproductiesector, hoofdzakelijk in de ondernemingen met 1 tot 4 loontrekkers (15% meer faillissementen dan in 2008). Tijdens de eerste vier maanden van 2010 lag het aantal faillissementen in de papier- en grafische industrie (m.n. wat het drukken van kranten, prepress en binden betreft) hoger dan in dezelfde periode van 2009. Het ging hierbij vooral om zelfstandigen en ondernemingen met minder dan 4 werknemers. Van de grote ondernemingen (100 tot 199 loontrekkers) ging er slechts 1 failliet (vervaardiging van papier en karton).

¹⁵ Zoals al werd vermeld, zijn de Belgische verkiezingen – en het drukwerk dat ze hebben vereist (stembrieven) of meegebracht (folders, opvolging van de campagne door de kranten enz.) – misschien niet vreemd aan dit herstel.

Aantal faillissementen in de papier- en grafische sector (2009 + 4 maanden 2010)

Jaar	Maand	NACE03	Subsector	Totaal loontrekkers	Geen loontr.	1 - 4 loontr.	5 - 9 loontr.	10 - 19 loontr.	20 - 49 loontr.	50 - 99 loontr.	100 - 199 loontr.	200 - 499 loontr.	500 - 999 loontr.
2009	Jaarlijks totaal (12 maanden)												
		21100	Vervaardiging van papierpulp, papier en karton	2	0	1	0	0	0	0	0	1	0
		21200	Vervaardiging van artikelen van papier en karton	6	0	3	0	2	1	0	0	0	0
		21.1/21.2	Totaal papierindustrie	8	0	4	0	2	1	0	0	1	0
		22100	Uitgeverijen	31	3	26	2	0	0	0	0	0	0
		22100*	Uitgeverijen* (excl. geluidsopnamen)	25	3	21	1	0	0	0	0	0	0
		22210	Dagbladdrukkerijen	5	1	4	0	0	0	0	0	0	0
		22.22/23/24/25	Overige drukkerijen, boekbinden, prepress,	54	11	35	2	2	2	2	0	0	0
		22000	Totaal uitgeverijen, drukkerijen en reproductie	84	15	60	3	2	2	2	0	0	0
2009	4 eerste maanden 2009												
		21100	Vervaardiging van papierpulp, papier en karton	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		21200	Vervaardiging van artikelen van papier en karton	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		21.1/21.2	Totaal papierindustrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		22100	Uitgeverijen	8	0	8	0	0	0	0	0	0	0
		22100*	Uitgeverijen* (excl. geluidsopnamen)	7	0	7	0	0	0	0	0	0	0
		22210	Dagbladdrukkerijen	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0
		22.22/23/24/25	Overige drukkerijen, boekbinden, prepress,	21	6	13	0	1	1	0	0	0	0
		22000	Totaal uitgeverijen, drukkerijen en reproductie	24	5	17	0	1	1	0	0	0	0
2010	4 eerste maanden 2010												
		21100	Vervaardiging van papierpulp, papier en karton	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0
		21200	Vervaardiging van artikelen van papier en karton	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0
		21.1/21.2	Totaal papierindustrie	2	0	1	0	0	0	0	1	0	0
		22100	Uitgeverijen	6	2	3	1	0	0	0	0	0	0
		22100*	Uitgeverijen* (excl. geluidsopnamen)	4	1	2	1	0	0	0	0	0	0
		22210	Dagbladdrukkerijen	3	0	3	0	0	0	0	0	0	0
		22.22/23/24/25	Overige drukkerijen, boekbinden, prepress,	20	5	11	1	2	0	1	0	0	0
	22000	Totaal uitgeverijen, drukkerijen en reproductie	29	7	17	2	2	0	1	0	0	0	

Bron: CRB op basis van de afgevlakte gegevens van de algemene directie Statistiek en Economische informatie

3 Bibliografie

CEPI, Preliminary Statistics 2009

CEPI, Production Statistics 4th Quarter 2009

CEPI Monthly Statistics Report, March 2010

CEPIPRINT, Monthly Statistics on the European Mechanical Papers Industry, http://www.cepiprint.com/en/home_21.php

CEPIPRINT, Demand and supply statistics. Newsprint and magazine paper grades. 1990-2008

COBELPA, Monthly Statistical data

EUROSTAT, Mededeling nr. 52/2010 van 16 april 2010

EUROSTAT, Mededeling nr. 55/2010 van 22 april 2010

EUWID, Europees tijdschrift gespecialiseerd in de pulp- en papiersector. En website <http://www.euwid-paper.com/>

FEBELGRA, tijdschrift Factua

FEBELGRA, Economisch verslag 2009

FILPAP, prijzen

Grafisch Nieuws, maandblad

IMF, *PERSPECTIVES DE L'ÉCONOMIE MONDIALE*, april 2010, kan worden gedownload via de volgende link: <http://www.imf.org/external/french/pubs/ft/weo/2010/01/pdf/textf.pdf>

NATIONALE BANK VAN BELGIË, Maandelijke en driemaandelijke conjunctuurenquêtes

NATIONALE BANK VAN BELGIË, Conjunctuurbarometer.

NATIONALE BANK VAN BELGIË, Resultaten van de halfjaarlijkse investeringsenquête van het najaar van 2009, januari 2010.

OCDE, Perspectives de l'environnement de l'OCDE à l'horizon 2030, 2008. blz. 442 tot 450

Périodique (le), Informatieblad van de Unie van de Uitgevers van de Periodieke Pers

PRICEWATERHOUSECOOPERS, "CEO Perspectives. Viewpoints of CEOs in the Forest, Paper and Packaging Industry Worldwide". 2010 Edition. Document kan worden gedownload via de link: http://www.pwc.com/en_GX/gx/press-room/2010/ceo-perspectives2010.jhtml.

Recyclage-Récupération, Economisch en technisch weekblad van de terugwinners en recycleerders

Revue du Papier Carton